

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ І ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Спеціальність: 072 – фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Освітньо-професійна програма: Фінанси

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи Фзвнм-21

Ю.О. Мельник

Вінниця - 2024

ВСТУП

Розвиток освіти і науки в Україні визначається значними викликами військового, соціально-економічного та політичного характеру, що зумовлює додаткові потреби у фінансуванні. У даному контексті особливе значення має побудова ефективної системи фінансування, досягнення сталого розвитку держави, зміцнення інтеграційних можливостей України до міжнародного науково-освітнього простору.

Фінансове забезпечення освітньої та наукової діяльності в Україні реалізується переважно через видатки з державного бюджету, що визначає актуальність дослідження проблеми бюджетного фінансування як провідного джерела для розвитку сфери освіти і науки. Проте, на шляху розвитку даних сфер виникають значні проблеми, пов'язані з обмеженістю ресурсного забезпечення, недосконалими механізмами їх розподілу, організаційно-інституційним забезпеченням та прозорістю у процесі використання коштів бюджету. Потреба проведення дослідження визначеної теми також зумовлена необхідністю проведення реформ та модернізації системи інвестиційного забезпечення освітніх та наукових проєктів в умовах значних соціально-економічних змін та обмежень у фінансуванні.

Метою роботи є аналіз сучасного стану бюджетного фінансування освіти і науки в Україні, виявлення проблемних аспектів, та обґрунтування перспективних напрямів підвищення ефективності фінансування науки і освіти в Україні.

Завдання дослідження включають:

- обґрунтування теоретичних аспектів бюджетного фінансування науки і освіти в Україні;
- розкриття концепту фінансового забезпечення у формуванні соціально-економічного концепту науки та освіти;
- визначення ролі бюджетного фінансування у забезпеченні якості освіти та підтримці наукових досліджень;

- розкриття передумов формування системи фінансування науки і освіти;
- проведення аналізу сучасного стану фінансування науки та освіти в Україні;
- здійснення оцінки фінансового забезпечення досліджень і розробок за пріоритетними напрямками розвитку науки ;
- обґрунтування напрямів підвищення ефективності фінансування науки і освіти в Україні;
- розробка пропозицій щодо удосконалення механізму бюджетного фінансування науки та освіти та впровадження модернізаційних підходів до розподілу бюджетних коштів на науку і освіту.

Об’єктом дослідження є процес бюджетного фінансування науки і освіти в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні засади обґрунтування механізму бюджетного фінансування науки і освіти в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні напрямів підвищення ефективності фінансування науки і освіти в Україні на основі розробки пропозицій щодо удосконалення механізму бюджетного фінансування науки та освіти й впровадження модернізаційних підходів до розподілу бюджетних коштів на науку і освіту.

Практична значимість. Результати дослідження можуть бути використані з метою підвищення результативності управління бюджетними ресурсами та впровадження ефективних стратегій розвитку освіти і науки України.

РОЗДІЛ 1

1.1. Фінансове забезпечення у формуванні соціально-економічного концепту науки та освіти

Визначними для розвитку кожної держави є такі ключові чинники як наука та освіта. Все більш очевидною стає їх значимість у соціально-економічному зростанні в умовах глобалізації, в той час коли конкуренція між державами залежить і від інтелектуального потенціалу, а не лише від природних ресурсів. Наука та освіта виступають рушійною силою для соціальної стабільності, підвищення добробуту населення та економічного процвітання.

В сучасних умовах розвиток людства відбувається у супроводі зі значними суспільними перетвореннями, що вимагають впровадження змін у сфері освіти, виховання та науки й визначають етапи соціально-економічних вдосконалень. «Інформація, знання, а також мотивація щодо їх постійного оновлення й навички, необхідні для цього, стають вирішальним чинником цивілізаційного розвитку, ефективності і запорукою конкурентоспроможності будь-якої діяльності» [Лук'янова Л. Б.].

Основою для будь-якого виду економічної діяльності є людський капітал, який формується саме через освіту. Рівень навичок, знань та умінь у населення напряму впливає на ефективність країни до інтегрування у міжнародну економіку, формування високотехнологічних продуктів та росту продуктивності праці. У кваліфікованих спеціалістів краща здатність адаптуватись до змін, підтримувати розвиток інновацій та швидко опановувати нові технології. Освіта, в свою чергу, формує не лише професійну спеціалізацію, але й розвиває громадянську свідомість. Критичне мислення та здатність приймати рішення відповідально. Відповідно освічені громадяни приймають активну участь у громадянському житті, сприяють

стабільності ситуації в країні, дотримуються правових вимог і підтримують демократичні засади.

Як зазначається в Бюджетному кодексі України [Бюдж.кодекс] головні розпорядники відповідають за ефективне та цільове використання коштів з бюджету, виконують управління ними та забезпечують в встановленому порядку з фінансово-економічними розрахунками та обґрунтуваннями бюджетні запити на відповідний рік. «Розрахунок обсягу бюджетних видатків проводиться з урахуванням різних чинників: рівня інфляції в країні, кількості учнів в закладі освіти, забезпечення безпеки учнів під час освітнього процесу та забезпечення побутових умов в закладах загальної середньої освіти для організації освітнього процесу» [Поздєєва, К.].

Завдяки об'єктивно наявним стандартам соціально-економічної взаємодії відбувається соціальний розвиток, формується соціально-економічний порядок, що систематизує їх перебіг та регулює. «Будь-які суспільні перетворення – економічні, соціальні, моральні, інтелектуальні – не відбуваються без участі вищої школи. Тому її призначення характеризується тими вимогами, які ставить перед нею суспільство на кожному етапі свого розвитку» [Парфьонова, с.95].

Мотивацією у громадян до отримання вищої освіти виступає не лише фахово налаштована потреба, а й необхідність у розвитку особи. Як зазначає Погорелова А.: «Визначення особливостей функціонування цієї освітньої ланки в багатьох країнах дозволив виділити ключові тенденції розвитку сучасної світової системи вищої освіти та сформулювати основні її риси» [Погорелова А.].

У свою чергу наука, є основою для інноваційного розвитку та технологічного процесу. Завдяки науковим дослідженням відкриваються нові виробничі методи, покращуються технологічні процеси, створюються нові унікальні продукти, що підвищує на міжнародній арені конкурентоспроможність країни. Зростання рівня розвитку науки позитивно впливає на збільшення інвестицій у наукоємні сфери, такі як фармацевтика,

біотехнології, ІТ, що стимулює розвиток економіки та дозволяє створювати робочі місця. Розширення інноваційної діяльності стає поштовхом до сталого економічного зростання, який базується на інтелектуальних можливостях суспільства, а не залежить від обсягу природних ресурсів.

Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1977-XII розвиток науки і техніки є визначальним фактором прогресу суспільства, підвищення добробуту його членів, їх духовного та інтелектуального зростання [], з одного боку, а, з іншого, на державному рівні має гарантуватися впровадження сучасних досягнень наукового та техніко-технічного розвитку для задоволення соціальних та економічних потреб соціуму.

Роль освіти та науки заслуговує особливої уваги у забезпеченні в Україні економічної безпеки. У галузях медицини, екології, оборони та енергетики наукові дослідження допомагають державі протистояти загрозам ззовні, зменшувати залежність від імпорту та розвивати власні можливості. До прикладу, створення нових технологій в сфері енергетики дозволяє знижувати видатки на імпорт енергоносіїв, а доступні через наукові дослідження сучасні методи кібербезпеки та захисту інформації є в середовищі інформаційної війни основою для цифрової безпеки країни. Також наукові дослідження сприяють розробці новітніх оборонних технологій, що зміцнює суверенітет країни та військовий потенціал.

Навіть попри потужний потенціал освіти та науки для розвитку України, дані сфери стикаються з постійними перешкодами. Ключовою з наявних проблем є їх недостатнє фінансове забезпечення, через яке країна відстає від багатьох держав світу за інноваційним розвитком.. Виділена на освіту та науку частка ВВП, залишається на рівні нижчому за рекомендований, що має негативний вплив на формування матеріально-технічної бази наукових установ і навчальних закладів. В результаті обмежених перспектив та низької оплати праці висококваліфіковані спеціалісти та вчені часто обирають можливість роботи за кордоном, що

спричиняє відток людського капіталу з країни. Реформування науково-дослідної бази та оновлення наявних навчальних програм є важливими завданнями, адже актуальні ринкові умови потребують практичних вмінь та знань, які відповідають новим можливостям та викликам.

З метою вирішення даних проблем необхідно збільшувати фінансування освіти та науки, залучати інвестиційні ресурси з різних джерел, в тому числі приватний сектор, міжнародні фонди та гранти. Це сприятиме вдосконаленню технічної бази, дозволить забезпечити достойну оплату праці та спонукатиме залишатись в Україні молодих спеціалістів. Обов'язковим є і розвиток партнерства між академічними установами, державою та бізнесом. Програми ЄС є прикладом вдалих реформ у цій галузі, в них значні кошти направляються на підтримку наукових центрів, розвиток університетів та інноваційних стартапів.

У створенні соціально-економічного концепту освіти та науки фінансове забезпечення займає ключову роль, оскільки саме від якості та обсягу фінансових ресурсів залежить вплив цих сфер на суспільство та економіку, рівень їх розвитку та можливості для інноваційного прогресу. Через соціально-економічний концепт освіта та науки передбачається їх симбіоз з економікою, в тому числі шляхом формування середовища для інновацій, навчання висококваліфікованих кадрів, формування соціальної мобільності, розвитку людського ресурсу.

Сфери науки та освіти вимагають постійних інвестицій у формування матеріально-технічної бази, підвищення освіченості серед населення, розробку дослідницьких програм, оплату праці викладачів та науковців. Забезпечення високої якості навчання, модернізація техніки та обладнання, вдосконалення інфраструктури наукових закладів стають можливими завдяки достатньому фінансуванню. Значна частина ВВП у розвинених країнах спрямовується на фінансове забезпечення науки та освіти, що передбачає високий рівень інновацій та досліджень. Рівень державного забезпечення даних сфер в Україні часто є недостатнім, що спричиняє зниження рівня

якісної освіти, зменшення конкурентоспроможності наукових результатів і продукції, збільшення відтоку кадрів за кордон.

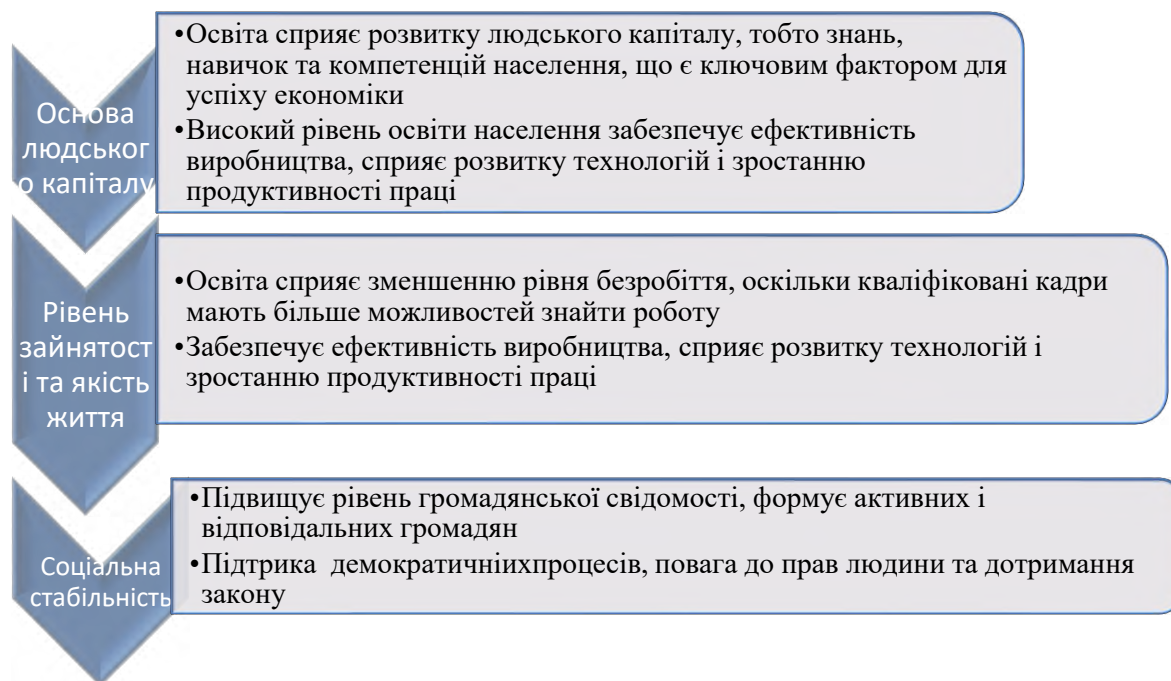

Рис. 1.2. Вплив освіти на соціально-економічний розвиток

Якість освіти та її доступність, спричиненні її фінансуванням мають прямий вплив на соціальну мобільність, оскільки освітні перспективи дають змогу особам різного соціального рівня отримати необхідні навички і знання для кар'єрного просування. В державах із розвиненою програмою соціальної мобільності показник освітніх досягнень менш залежний від наявного в родини соціально-економічного статусу. Як результат це дозволяє зменшувати рівень нерівності серед населення, оскільки фінансування навчальних програм надає для всіх громадян рівні можливості незалежно від їх стану в матеріальному аспекті.

Попри розуміння значимості науки та освіти, в Україні їх фінансове забезпечення залишається в дефіцитному відношенні. Така ситуація ускладнює вдосконалення матеріально-технічної бази, обмежує можливості

для впровадження наукових проектів, зменшує конкурентоспроможність освіти на світовому рівні. До того ж, низька оплата праці у сфері освіти та науки спричиняє відток спеціалістів за межі країни, що скорочує інноваційний потенціал держави. З метою вирішення цих питань варто впроваджувати комплексний підхід до реформ, які передбачатимуть залучення грантових програм та міжнародних інвестицій, розвиток державно-приватних партнерств, збільшення фінансування освіти і науки з державного бюджету. Таким чином буде відбуватись зростання якості освіти, стимулювання проведення дослідницької діяльності та забезпечить належний стан матеріально-технічної бази.

Формування більшого обсягу фінансового забезпечення освіти та науки сприятиме їх розвитку як бази для фундаментального економічного зростання країни. Вони здатні сприяти розробці інноваційних продуктів і технологій, навчанню висококваліфікованих кадрів, що робить ці сфери стратегічно важливими для суспільства та економіки.

Освіта, наука та їх фінансування є важливими факторами соціально-економічного розвитку нашої держави. З них складається основа для створення людського капіталу, збільшення конкурентоспроможності країни, стимулювання економічного прогресу, забезпечення технологічного зростання. Проте за для ефективного виконання даних функцій освіти та науки, надзвичайно важливе належне фінансування, що спонукає до розвитку інфраструктури, забезпечення якісного навчання, підтримки інноваційних наукових досліджень. В ситуації недостатнього фінансування, яка притаманна Україні, розвиток даних сфер стримуються, що має безпосередній вплив на соціально-економічну ситуацію в країні.

Освіта та наука створюють соціально-економічне середовище, що включає вирішення актуальних економічних і соціальних проблем, розвиток інновацій та навчання висококваліфікованих кадрів. В першу чергу, освіта є джерелом вдосконалення людського капіталу, через який забезпечує економіку важливими навичками та знаннями. Сформований через освіту

людський капітал, стає основою для конкурентоспроможної праці, а головне продуктивної. Це також сприяє зростанню якості виготовленої продукції, підвищенню продуктивності праці та дозволяє державі швидко інтегруватися на міжнародний ринок. Навчання і освіта розвивають навички і вміння, що потрібні для адаптації з новітніми технологіями, які є основним елементом економічного вдосконалення та освоєння з змінами сучасного середовища.

У свою чергу, наука, формує нові знання, які стають основою для створення інноваційних послуг і продуктів, створюючи нові сфери та розвиваючи економічну конкурентоспроможність держави. Саме наукові дослідження допомагають вирішувати складні виробничі і технологічні завдання, що сприяє зменшенню виробничих витрат та підвищує результативність виробничих процесів. Завдяки інноваційному розвитку стає можливим забезпечення високої доданої вартості послуг і товарів, розширення можливостей на збутовому ринку, в той же час створюючи середовище для довгострокової економічної діяльності. Завдяки розвиненій науковій галузі стає можливим залучення інвестицій і додаткове стимулювання сфер із високою доданою вартістю, наприклад біотехнології, ІТ, фармацевтика, що вкрай важливо для країни в умовах обмеженості ресурсів природного характеру.

Для науки та освіти фінансове забезпечення є критичним фактором їх ефективності та розвитку. Нестача фінансування мінімізує можливості для оновлення матеріально-технічної бази наукових і навчальних установ, розвитку інноваційних наукових досліджень та якісного навчання. Наука та освіта в Україні функціонують в умовах недостатнього бюджетного забезпечення, що знижує конкурентоздатність країни на міжнародному ринку. У порівнянні з розвиненими країнами рівень фінансового забезпечення науки становить менший відсоток ВВП. Як наслідок, провокується відток кадрів, ситуація коли висококваліфіковані кадри емігрують за кордон з надією на кращі умови для реалізації власних можливостей. Звичайно ж низький рівень заробітної плати у галузі освіти і

науки обмежують варіанти приєднання молодих спеціалістів, які обирають інші професійні сфери зайнятості.

Фінансове забезпечення науки та освіти вимагає значних інвестицій і системного підходу. Ключовим є не лише обсяг коштів, але й розподіл у раціональному темпі. Так як фінансування має поєднувати стимулювання наукової діяльності серед молоді, підтримку інноваційних наукових програм, забезпечення гідних трудових умов для науковців та педагогів та вдосконалення матеріально-технічної бази. Партнерства з бізнесом, грантові програми та міжнародні фонди можуть відігравати важливу роль у підтримці освітньої та наукової сфери в Україні, доповнюючи наявне фінансування з бюджету. До прикладу, українські наукові установи та університети все частіше приймають участь у грантових європейських програмах, таких як *Horizon Europe*, які сприяють та надають відчутну підтримку для виконання інноваційних проектів..

Вплив на соціальну галузь також включено до соціально-економічного контенту освіти й науки. Саме освіта забезпечує повноцінний доступ до можливостей і знань для всіх груп населення та сприяє розвитку соціальної мобільності, що є основою для стабільної країни. Через освіту у громадян виховується правова культура, громадянська свідомість та відчуття відповідальності. Більш заохочені до суспільного життя освічені громадяни підтримують засади правової держави та демократичні цінності, що в свою чергу має позитивний вплив на стабільність політичної ситуації в країні. Освіта та наука також мають внесок у вирішення соціальних, медичних та екологічних проблем, наприклад, через проведення досліджень у сфері енергетики, медицини, екології, що формує сталий розвиток та підвищує якість життя населення.

1.2. Роль державного фінансування у забезпеченні якості освіти та підтримці наукових досліджень

Одним з головних механізмів підтримки науки та освіти є державне фінансування, від якого суттєво залежить їх розвиток, конкурентоспроможність, якість та доступність. За рахунок державних інвестицій формується основа для якісної освіти, що є фундаментом для вдосконалення людського капіталу, забезпечуються умови для виконання наукових досліджень, які підтримують інноваційний розвиток держави.

Як у галузі освіти, так і в сфері наукових досліджень, фінансування з державного бюджету створює базові умови для пропозиції якісних навчальних послуг, підтримки інноваційних можливостей та розширення наукових досліджень, необхідних для довготривалого економічного розвитку.

В освітній сфері державне фінансування є ключовим джерелом забезпечення для формування умов, що сприяють якісному навчанню. Такі фінансові видатки забезпечують витрати на оплату роботи педагогічних працівників, що відноситься до одного з основних факторів підтримки у викладацькому складі професійного рівня. Залучення висококваліфікованих кадрів до роботи в навчальних установах є можливим за рахунок забезпечення гідної оплати праці, оскільки даний аспект виступає мотивацією до підвищення кваліфікації та професійного розвитку. Спеціалісти, що працюють в належному середовищі, з більшим бажанням впроваджують у навчання інноваційні методи, що суттєво покращує якість освіти, яку одержують учні та студенти. Достатнє фінансування також сприяє професійному зростанню педагогів через можливості підвищення кваліфікації і навчання, що дозволяє їм бути в курсі освітніх технологій і сучасних тенденцій.

Ще одним важливим аспектом, що складає якість навчального процесу є матеріально-технічна база освітніх закладів. Бюджетне фінансування надає можливість забезпечити університети, коледжі та школи підручниками,

сучасним обладнанням, лабораторіями та інфраструктурою, доступом до інформаційних даних, що дозволяє ефективно використовувати не лише теоретичні знання, а й практичні. Важливу роль займає оснащення освітніх закладів сучасними технологіями, що дозволяє студентам та учням здобувати необхідні компетенції в сфері цифрових технологій. Державні інвестиції надають змогу закладам освіти забезпечувати високий рівень підготовки, що формує у випускниках якості необхідні, щоб відповідати сучасним ринковим вимогам.

Також державне фінансування підтримує розвиток навчальних планів і освітніх програм. Вдосконалення освітніх програм з вимогами сучасного суспільного та економічного середовища є важливим завданням, що вимагає додаткових ресурсів та уваги. Державна підтримка стимулює адаптацію курсів, реалізацію нових дисциплін у відповідності з сучасними вимогами ринку праці, зосереджуючи увагу на напрямках соціальних наук, екології, STEM (інженерія, наука, технології, математика) та інші актуальні наукові сфери. Навчальні заклади також здатні розробляти програми стажувань та обміну, що сприяють інтеграції у міжнародну спільноту українських студентів, підвищуючи їх конкурентоздатність.

Фінансова допомога та стипендії для студентів, як види соціальної підтримки також забезпечуються через бюджетні видатки. Даний аспект має особливе значення для студентів та учнів із малозабезпечених сімей, які бажають отримати освіту, але потребують додаткового фінансового сприяння. Держава забезпечує, завдяки пільговим програмам та стипендіям, для різних груп населення рівний доступ до навчання, сприяючи формування рівноправного суспільства та розвиваючи соціальну мобільність.

Державному фінансуванню притаманне особливе значення у сфері науки для підтримки фундаментальних наукових досліджень, які є базою для розвитку прикладних розробок та інноваційних технологій. Як правило, фундаментальні дослідження володіють довготривалим ефектом та переважно не мають швидкої вигоди в комерційному плані. Тим не менш,

вони формують основу для майбутніх технологій і наукових проривів, що згодом можуть застосовуватись у різних економічних сферах. Фінансування з боку держави надає підтримку вченим, що розробляють вирішення важких наукових завдань та створює умови для виконання досліджень, з прогресивним рішеннями в сфері енергетики, медицини, ІТ, екології, аграрних наук, тощо.

Дослідницькі центри, лабораторії, наукове обладнання – інфраструктура наукових закладів, вимагає значних інвестицій, а державне фінансування є для цих потреб першочерговим джерелом забезпечення. Наявність лабораторних комплексів та сучасного обладнання дозволяє вітчизняним науковцям виконувати дослідження на найвищому рівні, співпрацюючи з партнерами міжнародного рівня та інтегруючись у світову спільноту. Для підготовки молодих кадрів, відповідне науково-дослідне середовище також є важливим елементом, що забезпечує безперервний розвиток наукових спеціалістів. Фінансування з державних джерел надає підтримку прикладним дослідженням та інноваційним проектам, яким притаманний потенціал для впровадження у виробництво та комерціалізації. До прикладу, розробки в галузі інформаційних технологій, біотехнологій, фармацевтики та медицини можуть мати значне практичне значення і збільшувати конкурентоспроможність економіки України. Вкладення у інновації сприяють підвищенню продуктивності праці, зростанню ефективності процесів виробництва, створюють можливості для формування нових ринків та підвищення експортного потенціалу держави.

Сукупність фінансових стимулів і грантів для молодих науковців є безумовно важливим елементом державної підтримки. Різні програми, державні стипендії та гранти для молодих спеціалістів стимулюють їх розвиток, забезпечують підтримку їх ідей та надають можливість для реалізації у науковій сфері власного потенціалу. Таким чином вдається залучати молодь до наукової діяльності, зміцнюючи інтелектуальний капітал країни та скорочуючи рівень виїзду кадрів за кордон.

Державне фінансування науки і освіти відіграє вкрай важливу роль у забезпеченні їх конкурентоспроможності і якості. Шляхом інвестиції в наукові дослідження, інфраструктуру, інновацій та викладачів держава формує умови для розвитку науки, навчання кваліфікованих кадрів, та зростання економічного потенціалу держави. Вкладаючи ресурси в науку і освіту, держава збільшує соціальну рівність, сприяє фундаментальному розвитку суспільства та закладає основу для економічної стабільності країни.

Основою для формування навичок, знань і умінь, необхідних для повноцінної участі у економіці в сучасних умовах виступає освіта. Фінансування освіти державними ресурсами дозволяє забезпечити однакові можливості доступу до освіти для усього населення незалежно від соціально-економічного рівня.

Освіта й наука мають важливе місце в розвитку економіки, формуванні нових робочих місць та збільшенні конкурентоспроможності держави на міжнародному рівні. Державні інвестиції в освіту й науку отримують віддачу через вдосконалення інноваційних сфер економіки, таких як фармацевтика, біотехнології, машинобудування, ІТ. Дані сектори виробляють продукцію з високим обсягом доданої вартості, сприяють зростанню експортного потенціалу держави та залучають інвестиції з іноземних джерел.

Бюджетне фінансування освітніх програм та наукових досліджень також сприяє формуванню позитивного інноваційного середовища. Забезпечуючи умови для освітньої та наукової діяльності, країна підтримує розвиток наукоємних виробництв, стартапів та інноваційних компаній. Таким чином відбувається стимулювання збільшення робочих місць, зростання рівня зайнятості та забезпечення економічної розбудови.

Тобто, функція державного фінансування у забезпеченні наукових досліджень та підтриманні якості освіти є фундаментальною для перспективи соціально-економічного вдосконалення. Видатки на науку й освіту підвищують кадровий та інтелектуальний потенціал країни, сприяють

створенню конкурентоспроможної, стабільної економіки та стимулюють інноваційні зміни.

1.3. Фінансування науки і освіти у загальній структурі бюджетного фінансування

Фінансове забезпечення освіти та науки є пріоритетними завданнями у політиці будь-якої країни, адже ці сфери формують економічний та інтелектуальний потенціал держави. Наука і освіта в Україні переважно фінансуються з бюджетних коштів. Проте рівень видатків на ці сфери залишається суттєво нижчим, а ніж у більшості країн з високим рівнем розвитку. Зосередимось на структурі фінансування освіти та науки в Україні, визначимо, який відсоток державного бюджету на них припадає і як ці кошти розподіляються між науковими напрямками і освітніми.

В Україні фінансування освіти та науки виконується з декількох джерел ресурсів. Звичайно ключовим є державний бюджет, в який входить загальний фонд та спеціальний. Через загальний фонд забезпечується основне фінансування для підтримки наукових установ та закладів освіти, а спеціальний фонд включає кошти, які надходять від платних послуг, благодійних внесків, міжнародних грантів та інших джерел (рис.1.1).

Рис. 1.1 Загальна структура державного фінансування науки та освіти

За міжнародними рекомендаціями, держава має виділяти на науку близько 1% ВВП, а на освіту – не менше 4-6% ВВП. В Україні фактичні показники відрізняються, а саме:

- на освіту з державного бюджету на виділяється близько 6-7% загальних видатків. Ці кошти розподіляються між дошкільною, шкільною, професійно-технічною та вищою освітою й охоплюють стипендіальні програми, зарплати педагогам і видатками на інфраструктуру;
- фінансування науки є суттєво меншим і становить близько 0,2-0,3% від ВВП. Цей показник є значно нижчим за міжнародні стандарти, що призводить до виникнення питань з інноваційним розвитком, відтоком кадрів і зниженням конкурентоспроможності української науки.

Частку фінансування науки і освіти від ВВП наведено у таблиці 1.1

Табл. 1.1

Напрямок фінансування	Рекомендований показник	Фактичний показник
Освіта	4-6%	6-7%
Наука	1%	0,2-0,3%

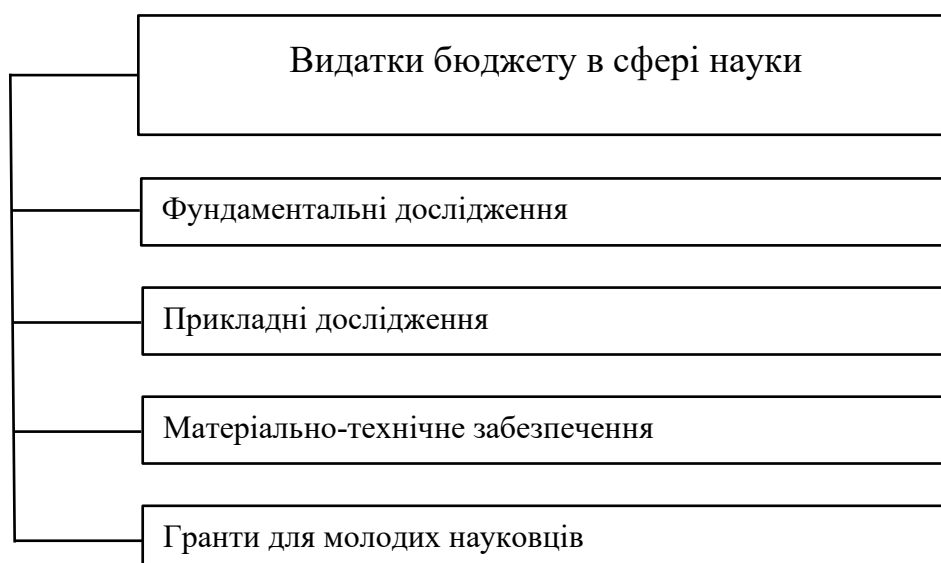
В свою чергу кошти виділені з державного бюджету на освіту, розподіляються за наступними основними напрямками:

1. дошкільна та загальна середня освіта (зарплати вчителів, облаштування шкіл, закупівля підручників та навчальних матеріалів);
2. професійно-технічна освіта (кошти розраховані на підтримку професійно-технічних училищ, забезпечення матеріально-технічної бази та підготовку робітничих спеціалістів);
3. вища освіта (бюджетні кошти спрямовуються на підтримку університетів, оплату праці викладачів, стипендії студентам та науково-дослідницьку діяльність);
4. інші витрати (соціальні програми, стипендії, капітальні видатки на ремонт і оновлення освітніх закладів).

Рис.1.3. Структура розподілу державного бюджету України на освіту

Фінансування науки також має свою структуру, проте частка бюджету, що розрахована на цю сферу є значно меншою і зазвичай не забезпечує потреби наукових установ повною мірою. До ключових напрямів витрат включають фундаментальні і прикладні дослідження, матеріально-технічне забезпечення та фінансування грантів для молодих науковців. Тобто частина коштів спрямовується на дослідження з практичним застосуванням, наприклад, в сфері медицини, промисловості, фармацевтики.

Фінансування науки та освіти в Україні є структурованим, однак його обсяги залишаються нижчими за міжнародні стандарти. Освіта отримує більшу частку державного фінансування, що дозволяє підтримувати базову якість навчання і забезпечувати рівний доступ до освіти. Водночас наука потребує значного збільшення інвестицій, щоб забезпечити розвиток інноваційного потенціалу країни. Для покращення ситуації необхідно збільшити фінансування обох сфер і забезпечити його раціональне використання для стимулювання економічного зростання та розвитку людського капіталу.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ ТА ОСВІТИ В УКРАЇНІ

2.1. Передумови формування системи фінансування науки і освіти

Фінансове забезпечення наукової та освітньої діяльності в Україні та низці інших держав базується здебільшого на асигнуваннях з державного бюджету, що зумовлює такі проблеми, як:

- обмеженість у надходженні ресурсів: досить часто виділені ресурси не забезпечують усіх потреб розвитку науки та освіти;
- неефективний механізм розподілу коштів: має місце спрямування ресурсів на підтримку неефективних заходів, проєктів або діяльності установ;
- значна залежність від рішень політичного характеру: величина фінансового забезпечення може корегуватися залежно від пріоритетів та завдань чинного уряду;
- низький рівень інтеграції з міжнародними програмами та освітніми практиками через обмежену участь вітчизняних науковців у реалізації глобальних програм науково-освітнього забезпечення;
- необхідність розробки більш прозорих критеріїв щодо фінансового забезпечення науки та освіти: ухвала рішень про розподіл коштів досить часто ґрунтується на проведенні моніторингу та оцінки результатів. Діяльності та наявних потреб у ресурсах.

Формування системи науково-освітнього середовища в державі має зосереджуватись на забезпеченні конкурентоспроможного розвитку соціального середовища в умовах глобалізаційних викликів, створенні можливостей для інтеграції до науково-освітнього європейського простору, а також доступі населення до інклюзивної освіти [Візія].

Вітчизняні вчені та здобувачі освіти мають вагомі досягнення у світовому просторі, передусім у галузі інформаційних технологій, охорони здоров'я, космічної та аеромобільної сфер.

Навчально-наукові заклади України постійно та активно приймають участь у розробці та реалізації міжнародних програмах та проєктів, що сприяє зростанню їхнього авторитету та набуттю досвіду міжнародної наукової діяльності.

Втім, розвиток науки та освіти супроводжується низкою проблем, зокрема:

- недостатній обсяг фінансового забезпечення. Так, частка ВВП на науку і освіту в Україні значно нижча порівняно з іншими європейськими державами;

- відтік висококваліфікованих працівників наукової сфери виїжджають за межі держави через відсутність перспектив розвитку та низьку заробітну плату;

- наявна інфраструктура та матеріально-технічна база значної кількості наукових установ та освітніх закладів потребує оновлення, модернізації та удосконалення.

У сучасних умовах розвиток системи вищої освіти характеризується такими особливостями:

- збільшення можливостей для отримання знань шляхом мотивації та набуття нових здібностей та знань, отримання необхідних можливостей для здобуття нових знань та їх ефективного застосування на практиці. Можливість здобуття вищої освіти упродовж усього періоду життя людини, зокрема у процесі підготовки та впровадження планів інтелектуального та виробничого росту;

- налагодження зв'язків та зміцнення взаємодії між закладами системи освіти та науковими установами для забезпечення інноваційного розвитку суспільства та держави. У даному контексті важливим завданням вищої школи є розповсюдження сучасних знань, розвитку наукової творчості, проведення наукових досліджень та реалізації їх результатів на практиці;

- процеси інтеграції у системі обміну досвідом, знаннями щодо використання значного спектру нових ідей, навичок та вмінь, що є необхідними в процесі професійної діяльності та розвитку;

- зростання чисельності прийомів, способів, форм та методів набуття знань та вмінь, які отримують з метою задоволення потреби в інтелектуальному та професійному розвитку, передусім шляхом навчання, підвищення кваліфікації, перепідготовки, у сприятливому просторі та у зручний час, що здебільшого досягається через зростання частки дистанційних видів навчання, пропозицій щодо розробки та впровадження модулів, сучасних систем контролю знань у навчальному процесі, через введення новацій, впровадження сучасних технологій та методів в організацію процесу здобуття знань;

- підвищення рівня компетентності та універсальності підготовлених кадрів. Спостерігається суттєве зростання вимог до обізнаності, рівня компетентності, сукупності набутих навиків та отриманих знань;

- обрунтування та впровадження в освітньому процесі програм на основі використання міждисциплінарного підходу до їх розробки;

- впровадження методології та організація практики для самостійного вивчення дисциплін, що сприяє системному удосконаленню знань та отримання нових навичок як результату завершення процесу навчання в освітніх закладах через отримання доступу до навчальних вебінарів, онлайн-курсів та ін.;

- розширення спектру практико-орієнтованого здобуття знань, що виступає ефективним засобом під час формування сучасних професійних компетентностей та знань, отримання практичного досвіду через залучення виконання проєктів та програм, стажування, встановлення зв'язків та налагодження співпраці з партнерами з метою отримання нових знань та використання їх на практиці.

Забезпечення освіти фінансовими ресурсами є базою для створення людського капіталу, який демонструє конкурентоспроможність економіки

держави. Навчальні програми, які мають достатнє фінансування, спроможні забезпечити високий результат підготовки спеціалістів, які мають сучасні вміння і знання, адаптовані до актуальних ринкових умов. До того ж, фінансова підтримка відкриває можливість навчальним установам вдосконалювати нові дисципліни, запроваджувати до навчання інноваційні підходи, які відповідають актуальним викликам, таким як інженерія, сталий розвиток, цифрові технології. В результаті, добре підготовлені спеціалісти сприяють підвищенню продуктивності праці, покращують якість життя громадян та відкривають можливості економічного розвитку.

Для розвитку інноваційних можливостей економіки фінансування науки виступає критичним чинником. За фінансової підтримки наукових досліджень можливе створення високотехнологічних виробів, підвищення продуктивності виробничих процесів, розробка нових технологій. Проведення досліджень у таких сферах як інформаційні технології, енергетика, біотехнології, фармацевтика мають значний потенціал для підвищення якості життя громадян та економічного зростання. До прикладу, вкладення у наукові дослідження сприяють створенню товарів з високою доданою вартістю, що на світовому ринку робить країну конкурентоспроможною. До того ж, наукові дослідження дозволяють розвивати сфери із високою доданою вартістю, які створюватимуть додаткові робочі місця та залучатимуть нові інвестиції.

Ринкове середовище, в якому функціонують наукові установи та освітні заклади супроводжується невизначеністю, ризиками та викликами, а результативність їх діяльності потребує набуття здатності до швидкої адаптації до змін функціонування внутрішнього та зовнішнього середовища, а також здатністю своєчасно вносити корективи до реалізації поставлених завдань та методів їх реалізації.

В умовах курсу України до євроінтеграційного науково-освітнього простору важливо адаптувати механізми фінансового забезпечення до європейських вимог та стандартів, забезпечити якість і доступність освіти

для усього населення, підтримку розвитку інноваційної діяльності та формування альтернативних джерел фінансового забезпечення.

Для України в перспективі є важливим подальше збільшення рівня фінансування науки та освіти, а також удосконалення методів даної підтримки. Такі механізми можуть включати реалізацію програм, що ґрунтуються на результативності, вдосконалення державно-приватного партнерства, створення приватних і державних фондів для розвитку досліджень. Необхідно забезпечувати з боку держави умови для підвищення інноваційного потенціалу економіки шляхом підтримки наукових та освітніх закладів, що має сприяти розбудові наукоємних галузей та скоротити відтік висококваліфікованих спеціалістів. До того ж, залучення приватного сектору до фінансування освіти і науки може позитивно впливати на зростання кількості прикладних досліджень, що сприятимуть створенню додаткових робочих місць та матимуть для економіки практичне значення.

Варто зазначити, що в міжнародній практиці переважна більшість відкритих масштабних наукових досліджень реалізуються університетами світового рівня. Для розкриття підходів до розвитку механізму фінансового забезпечення базових наукових досліджень варто відмітити, що цей механізм складається з декількох елементів. До першої частини входить сукупність форм і видів організації фінансової взаємодії, наявної при акумулюванні фінансових ресурсів або формуванні цільових фондів, а інша частина – сукупність форм і видів організації фінансової взаємодії, що використовується при задіяні цільових фондів [Луценко, с.124].

Як бачимо, освіта, наука та їх фінансування в Україні є фундаментальними складовими для соціально-економічного розвитку. Через них забезпечується соціальна стабільність, економічне зростання, підвищення конкурентоспроможності держави на світовій арені та посилюється розвиток людського капіталу. За для досягнення цих аспектів необхідні суттєві інвестиції та сталий підхід до реформування наукової й

освітньої систем, що надасть можливість повною мірою продемонструвати потенціал України з погляду на інноваційний розвиток держави.

2.2. Аналіз видатків державного бюджету на фінансування науки і освіти

Фінансування науки та освіти з державного бюджету вважається одним із провідних інструментів фінансування науково-технічної діяльності багатьох економічно розвинених держав, головною формою надання прямої підтримки держави для досягнення цілей зміцнення її науково-технологічного потенціалу.

Значення загальних видатків з бюджету держави у 2023 р., що направлялись на фінансування сфери науки 21 розпорядником за 41 бюджетною програмою, у фактичній величині склало – 12178,50 млн грн, з яких 69,99 % профінансованого рівня було здійснено із коштів загального фонду, у сумі - 8523,95 млн грн. Фінансування з коштів спеціального фонду склало 30,01% або 3654,55 млн грн.

Таблиця 2.3

Фінансування з бюджету держави сфери науки за розпорядниками, у 2023 р.

Розпорядник коштів	Рівень видатків з бюджету держави на наукову сферу		у тому числі, млн грн	
	Усього, млн грн	% у загальному обсязі видатків	Загальний фонд	Спеціальний фонд
НАН	5741,21	47,14	4400,23	1340,98
МОН	2871,64	23,58	1890,01	981,63
НААН	1408,42	11,56	584,3	824,12
Мін'юст	590,74	4,85	407,42	183,32
НАМН	512,32	4,21	448,03	64,29
НАПН	220,32	1,81	215,11	5,21
МОЗ	184,58	1,52	58,75	125,83
Інші	649,27	5,33	520,10	129,17
Разом	12178,50	100,00	8523,95	3654,55

Проведення аналізу щодо рівня розподілу фінансування з коштів з загального обсягу надходжень на розвиток сфери науки за головними розпорядниками показує, що найбільші видатки отримали сім з головних розпорядників, що склало 11529,23 млн грн або 94,67 % із загального обсягу фінансових надходжень (табл. 2.3, додаток А). Майже три чверті (близько 83 %) здійснених видатків із загального фонду на сферу науки розподілено за сімома програмами бюджетного фінансування (додаток Б), зокрема:

- 46,11 % (3930,15 млн грн) передбачено на реалізацію бюджетної програми «Наукова та науково-технічна діяльність наукових установ Національної академії наук України», НАН;

- 8,10 % (690,33 млн грн) – реалізація за програмою бюджетування МОН «Наукова і науково-технічна діяльність закладів вищої освіти та наукових установ»;

- 6,91 % (588,87 млн грн) в межах реалізації бюджетної програми МОН «Наукова і науково-технічна діяльність на антарктичній станції «Академік Вернадський»;

- 6,28 % (535,36 млн грн) передбачено на реалізацію бюджетної програми «Наукова і науково-технічна діяльність у сфері агропромислового комплексу», НААН;

- 5,75 % (489,90 млн грн) – реалізація програми МОН «Забезпечення діяльності Національного фонду досліджень, грантова підтримка наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок»;

- 4,97 % (423,22 млн грн) – спрямовано фінансування за програмою НАМН «Наукова і науково-технічна діяльність у сфері профілактики і лікування хвороб людини»;

- 4,68 % (398,76 млн грн) – бюджетування програми Мін'юсту «Проведення судової експертизи і розробка методики проведення судових експертиз»,.

Протягом 2023 р. рівень фінансування сфери науки має тенденцію до зростання (на 21,17 %), порівняно з 2022 р., що відбулося, передусім

внаслідок зростання видатків із коштів спеціального фонду. Величина видатків із загального фонду бюджету держави у звітному році спостерігається на рівні періоду 2022 р. (рис. 2.3, додаток В).

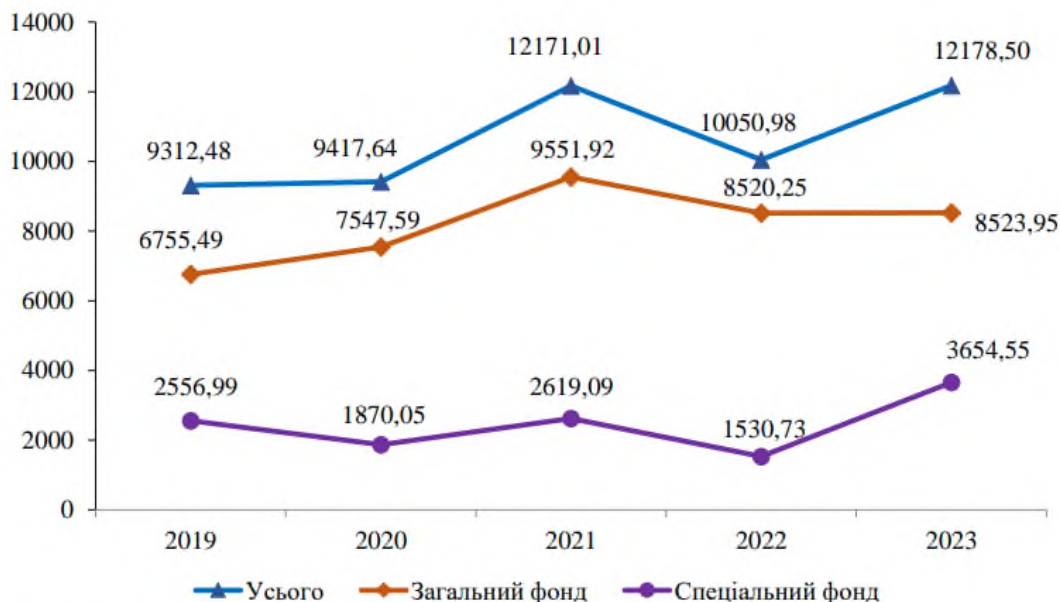

Рис. 2.3 Динаміка фінансування наукової сфери України за рахунок загального та спеціального фондів державного бюджету, млн грн

Відсоткове значення видатків із загального фонду бюджету на розвиток сфери науки у ВВП держави у 2023 р. склав 0,13% , тоді як у 2022 році – 0,16%, а в 2021 р. – 0,17 % відповідно. Залежно від напрямів фінансування сфери науки з бюджету держави у 2023 р., усі видатки здійснені з загального фонду бюджету підлягали розподілу за категоріями (рис.2.4):

– загалом на проведення ДіР направлено 78,90 % , порівняно з 81,36 % у 2022 р. від величини видатків здійснених із коштів загального фонду бюджету на розвиток сфери науки, зокрема, у частині фундаментальних НД направлено 42,91 % , порівняно з 49,15 % у 2022 р.; забезпечення прикладних ДіР із коштів із коштів загального фонду відбулось на рівні 29,65 % , порівняно з 31,53 % у 2022 р.; забезпечення реалізації проєктів фінансування грантового фонду НФДУ у 2023 році

склало 5,31 % , тоді, як у 2022 р. воно не відбувалось; забезпечення ДЦНТП відбувалось у 2023 році на рівні 0,32 % , порівняно з 0,17 % у 2022 р., фінансування розробок за програмами державного замовлення склали – 0,47 %, тоді як у 2022 р. – 0,40 %), реалізація проєктів міжнародного науково-технічного співробітництва відбулась на рівні - 0,24 % , порівняно з 0,11 у 2022 р.;

– на забезпечення фінансової підтримки процесів формування інфраструктури наукової сфери та матеріально-технічне забезпечення –14,65 % , у 2022 р. – 12,02 % відповідно;

На реалізацію інших напрямів фінансування сфери науки з державного бюджету було спрямовано 6,45 % від загального його обсягу, тоді як у 2022 р. – 6,62 %).

Рис. 2.4 Розподіл видатків загального фонду на наукову сферу за напрямками бюджетного фінансування, млн грн (%)

Загальний обсяг фінансування ДіР у державі протягом у 2023 р. склав 9073,65 млн грн, з яких 74,12 % – реалізовано за рахунок загального фонду бюджету (рис. 2.5, додаток В).

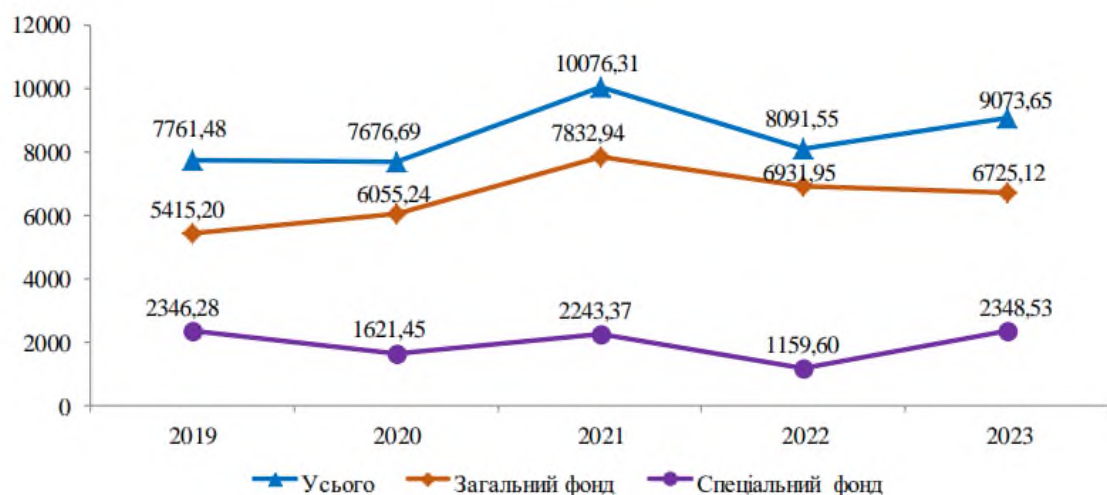

Рис. 2.5 Динаміка бюджетного фінансування ДіР, млн грн

Найбільші обсяги видатків загального фонду на ДіР протягом 2023 р. було здійснено на фінансування НАН – 51,62 % (2022 р. – 62,82 %), МОН – 22,17 % (2022 р. – 10,62 %), НААН – 6,85 % (2022 р. – 7,83 %), НАМН – 5,26 % (2022 р. – 6,65 %). Структуру видатків загального фонду на проведення ДіР за напрямками фінансового забезпечення показано на рис. 2.6.

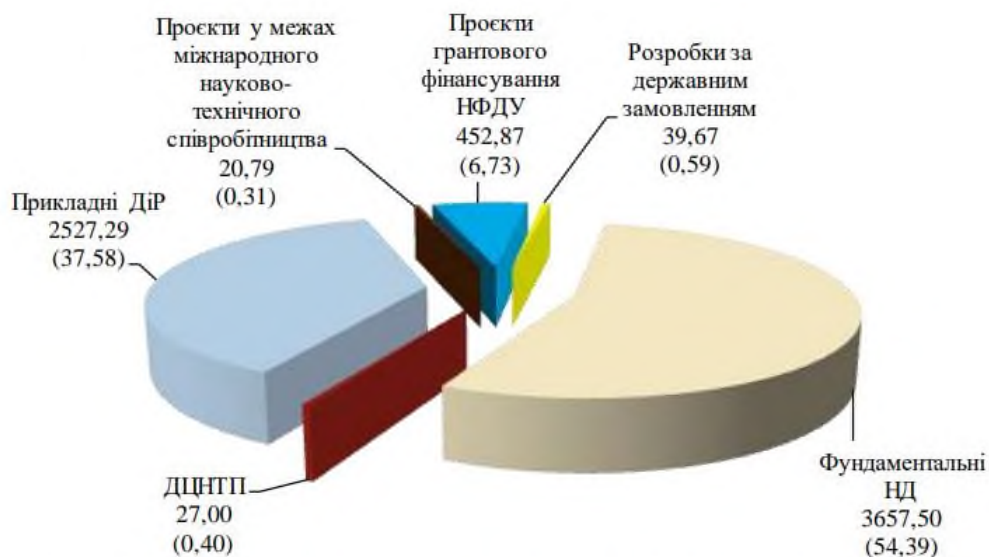

Рис. 2.6 Розподіл обсягу видатків загального фонду на виконання ДіР за напрямками бюджетного фінансування, млн грн (%)

На реалізацію ДіР за визначеними пріоритетними науково-технічного розвитку протягом 2023 р. Було витрачено 6348,37 млн грн або 94,4 % від величини загального обсягу видатків із загального фонду на проведення ДіР,

з них 61,3 % – на НТР за таким пріоритетним напрямом "Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави" (далі – "Фундаментальні наукові дослідження"). Інші 5,6 % витрат на ДіР спрямовано на забезпечення реалізації пріоритетних напрямів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів (далі – головні розпорядники) та розвитку відповідних сфер суспільного виробництва і не відносяться до пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки. Співставлення величини видатків загального фонду на виконання ДіР за виконаними видами робіт у 2023 р. порівняно з 2022 р. Зазнали змін у напрямі зменшення величини видатків на проведення фундаментальних наукових досліджень, та порівняно незначного збільшення – на прикладні наукові дослідження та збільшення майже на 70 % обсягу видатків на проведення експериментальні (науково-технічні) розробки та їх впровадження.

Рівень видатків на проведення ДіР у 2023 р. за напрямами бюджетного програмно-цільового фінансування «ДЦНТП», «Розробки за державним замовленням» та «Проекти у межах міжнародного науково-технічного співробітництва» зросла на 0,47 в. п. проти 2022 р. і становила 1,30 % від загальних видатків на ДіР (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Видатки загального фонду на ДіР за базовим та програмно-цільовим фінансуванням у 2023 р.

Вид та напрями бюджетного фінансування	Видатки загального фонду, млн грн	% до загального обсягу видатків на ДіР
<i>Базове фінансування, усього, у тому числі:</i>	6184,79	91,97
Фундаментальні НД	3657,50	54,39
Прикладні ДіР	2527,29	37,58
<i>Програмно-цільове фінансування, усього, у</i>	540,33	8,03

тому числі:		
Проекти грантового фінансування НФДУ	452,87	6,73
ДЦНТП	27,00	0,40
Розробки за державним замовленням	39,67	0,59
Проекти у межах міжнародного науково-технічного співробітництва	20,79	0,31
ДіР, усього	6725,12	100,0

* Розраховано на основі даних головних розпорядників бюджетних коштів

Фінансування за напрямом бюджетного фінансування "Фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та оновлення матеріально-технічної бази" у 2023 р. здійснювали 16 головних розпорядників в обсязі 1679,57 млн грн, з них: за рахунок загального фонду – 1248,55 млн грн, спеціального фонду – 431,02 млн грн (рис. 2.8, додаток В).

Здійснення видатків з державного бюджету за іншими напрямами бюджетного фінансування наукової сфери ("Підготовка наукових кадрів", "Державні премії та державні стипендії в галузі науки і техніки", "Наукова і організаційна діяльність апарату президій академій наук", "Сплата внесків України до міжнародних організацій", "Проведення наукової експертизи", "Інше") у 2023 р. здійснювали 13 головних розпорядників. Усі видатки у загальному обсязі склали 1425,27 млн грн, у т. ч. за рахунок загального фонду – 550,28 млн грн, спеціального фонду – 874,99 млн грн..

Оцінка структури видатків загального фонду за іншими напрямами бюджетного фінансування наукової сфери свідчить, що у 2023 р. найбільш профінансованим був напрям "Наукова і організаційна діяльність апарату президій академій наук" – 48,32 % (272,55 млн грн) (рис. 2.13).

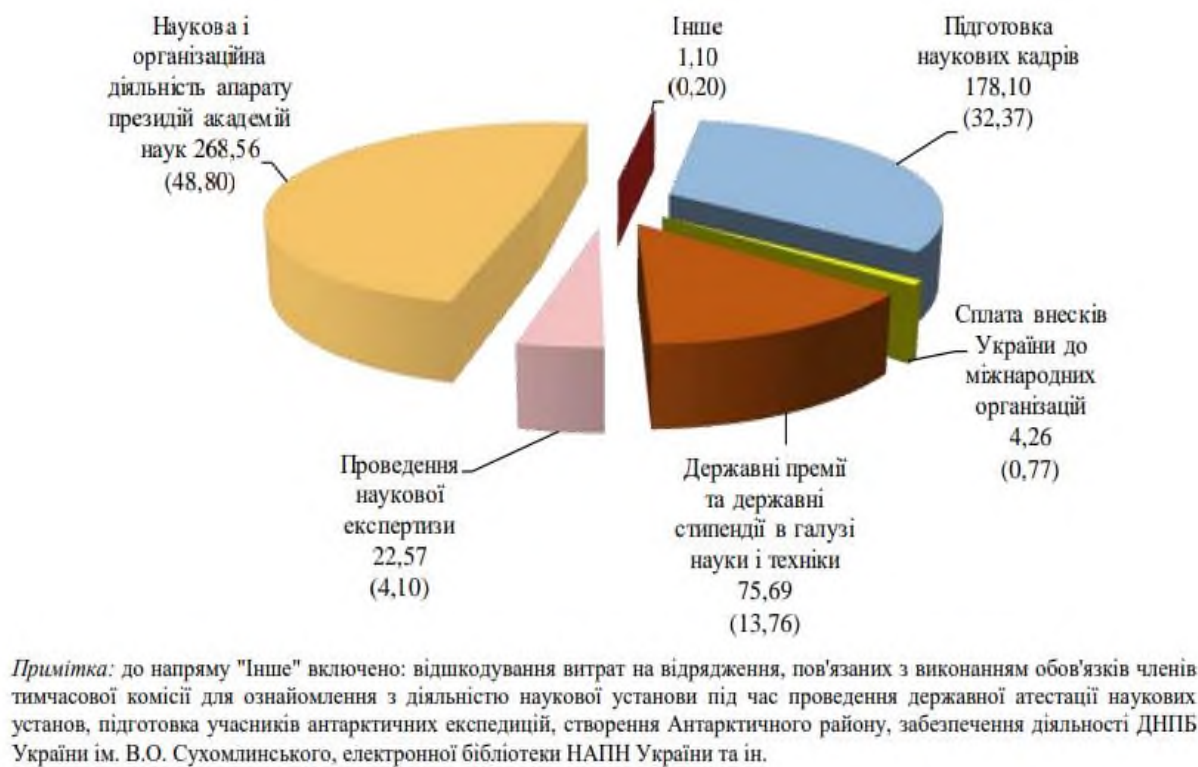

Рис. 2.13 Структура видатків загального фонду бюджетного фінансування

Вагома частка видатків нині спрямовується на потреби відновлення пошкодженої, через бойові дії, інфраструктури освітніх закладів. Однак через обмеження бюджету та високі пріоритети в інших сферах, на ці потреби було виділено 1,2 млрд грн. Таке фінансування не дозволило повністю відновити всі пошкоджені освітні заклади, проте дозволило здійснити відновлювальні роботи на найбільш постраждалих територіях.

Таблиця 2.6

Аналіз видатків на освіту за період 2021-2023рр., млрд. грн.

2021		2022		2023	
312,9	+24%	290,8	-7,06%	308,6	+6,1%

На основі <https://openbudget.gov.ua/>
https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/01/2_Gapon_Sharaevska_Derepa_425_2023_19-39.pdf

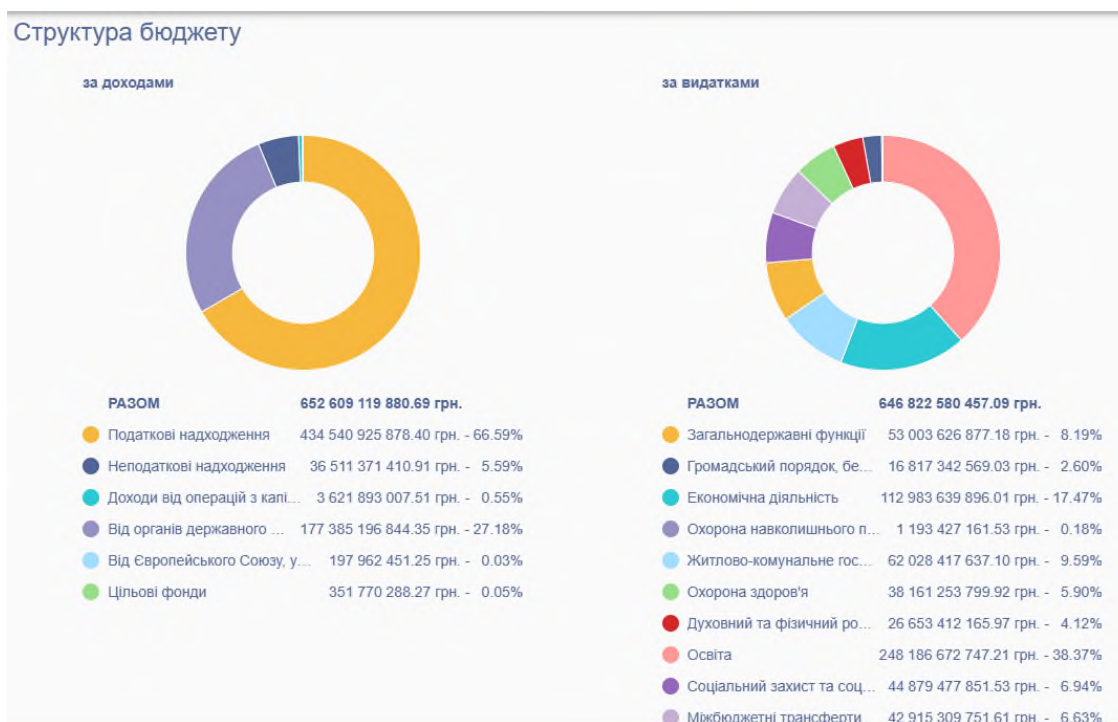

Рис. 2.11 Частка видатків на освіту у загальній структурі видатків у 2023 р.

Загалом, видатки на освіту у 2023 році в Україні були значними, але через складні економічні умови не змогли повністю задовольнити всі потреби сфери. Пріоритетними напрямками стали забезпечення безперервності освітнього процесу (особливо через онлайн-формати), виплата заробітних плат педагогічним працівникам та підтримка вищої освіти. Однак існує значний дефіцит фінансування для відновлення інфраструктури та розвитку позашкільної освіти, що залишається одним з головних викликів для даної сфери.

2.3. Фінансове забезпечення досліджень і розробок за пріоритетними напрямками розвитку науки

Фінансування досліджень та розробок за визначеними пріоритетами розвитку науки є концептуальним аспектом підтримки інноваційної сфери держави та зміцнення її науково-технічного потенціалу її розвитку, що

охоплює процеси організації та впровадження механізмів фінансового забезпечення, направлених на створення нових технологій виробництва, удосконалення прийомів та способів проведення досліджень та налагодження співпраці між науковими установами, освітніми закладами та виробничою сферою.

Величина видатків з коштів загального фонду на проведення ДіР протягом 2023 р. склала 6725,12 млн грн, з яких на проведення ДіР за визначеними пріоритетами напрямками було виділено – 94,4 % або 6348,37 млн грн, решту витрат – 5,6 % було спрямовано на спроможність реалізації визначених напрямів діяльності для головних розпорядників коштів державного бюджету та функціональне забезпечення усіх сфер суспільного виробництва, що не належать до визначених, як пріоритетні наукових напрямів розвитку.

За напрямками бюджетного фінансування до найвагоміших часток видатків із загальної величини фінансування ДіР за визначеними пріоритетними напрямками протягом звітної періоду було зосереджено на проведення фундаментальних наукових розробок на базовому рівні фінансування – 57,6 % : для прикладних ДіР базового фінансування - 34,0 %; значно менші - на науково-технічні (експериментальні) розробки за державним замовленням (далі - розробки за державним замовленням) – 0,6 %, державні цільові наукові і науково-технічні програми (далі – ДЦНТП) – 0,4 % та на проєкти у межах міжнародного науково-технічного співробітництва – 0,3 %. Частка видатків на проєкти грантового фінансування НФДУ становила 7,1 % від обсягу видатків на ДіР за пріоритетними напрямками (табл. 1.1).

Таблиця 2.6

Фінансування ДіР за пріоритетними напрямками у розрізі напрямів
бюджетного фінансування

Напрями фінансування	Видатки бюджету на ДіР, усього, млн грн	Обсяг видатків, млн грн	% від обсягу видатків на ДіР за пріоритетними напрямками	% від обсягу видатків на напрям
Фундаментальні НД	3657,50	3657,50	57,6	100,0
Прикладні НД	2527,29	2150,54	34,0	85,1
Проекти грантового фінансування НФДУ	452,87	452,87	7,1	100,0
ДЦНТП	27,00	27,00	0,4	100,0
Розробки за державним замовленням	39,66	39,66	0,6	100,0
Проекти у межах міжнародного науково-технічного співробітництва	20,8	20,8	0,3	100,0
Загальний обсяг фінансування ДіР	6725,12	6348,37	100,0	94,4

Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» передбачалися кошти на проведення ДіР 21 головному розпоряднику, 15 з яких спрямовували кошти на виконання ДіР за пріоритетними напрямками.

Найбільші частки обсягу видатків загального фонду на вказані цілі у 2023 р. належали НАН (61,2 %) та МОН (16,9 %) (рис. 1.1, додаток А).

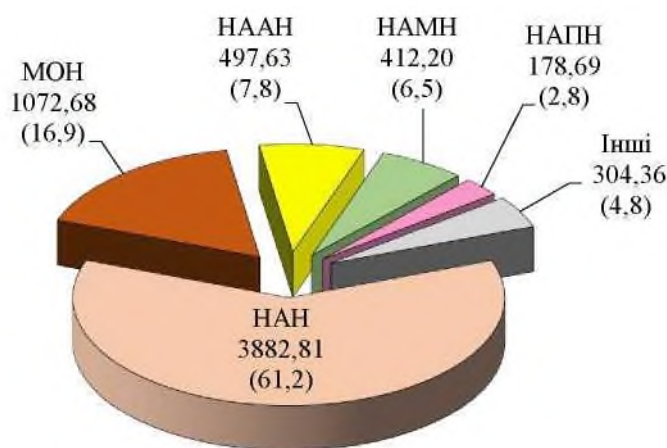

Рис. 2.1 Фінансування ДіР за пріоритетними напрямками у розрізі головних розпорядників, млн грн (%)

Проведення аналізу зміни обсягів видатків коштів із фонду загального бюджету на ДіР за визначеними пріоритетами свідчить про незмінні тенденції щодо розподілу фінансів у період 2019 - 2023 рр. загалом. Відбуваються незначні зміни (покращенням або погіршенням за певними пріоритетами порівняно з минулими періодами (рис. 2.3):

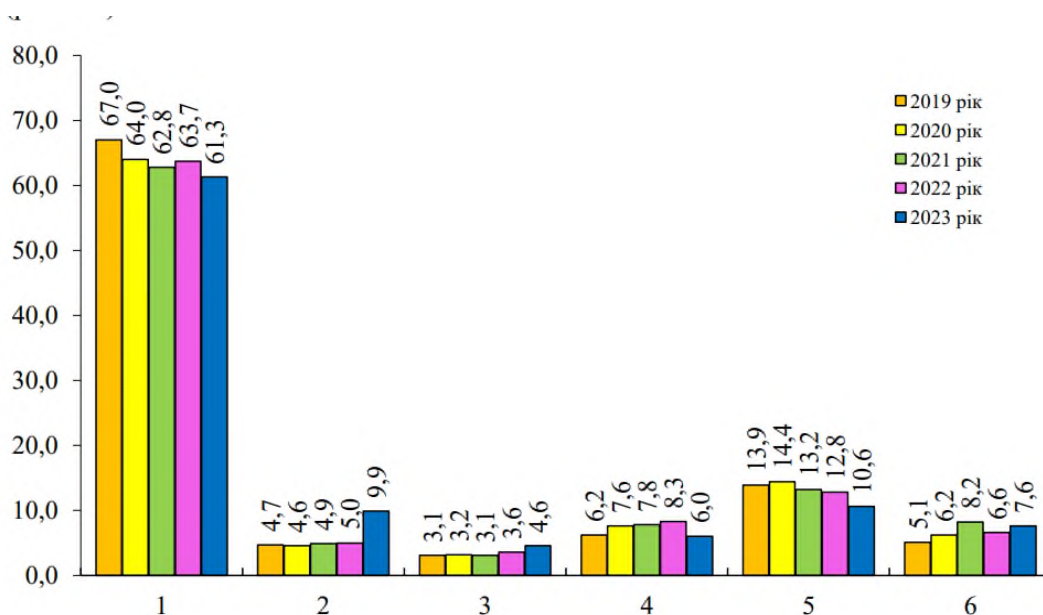
- майже дві третини усіх видатків призначено для проведення наукової або науково-технічної діяльності за визначеним пріоритетом «Фундаментальні наукові дослідження для найважливіших проблем розвитку науково-технічного, суспільно-політичного, соціально-економічного та людського потенціалу з метою забезпечення конкурентоспроможності держави у світі та досягнення сталого розвитку суспільства» (далі використовується скорочення «Фундаментальні наукові дослідження»);

- друге місце посідають видатки на проведення НТР за таким пріоритетом «Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань», не дивлячись на зменшення протягом 2023 року фінансування до рівня 10,6 % від загального обсягу витрат на проведення НТР за визначеними пріоритетами;

- зростання рівня фінансового забезпечення НТР спостерігається за такими напрямками, як «Інформаційні та комунікаційні технології» та «Нові

речовини і матеріали» (на 4,9 та на 1 в. п. відповідно), деяке зменшення - за визначеним пріоритетом «Раціональне природокористування» – на 2,3 в. п. відповідно;

– надходження найменшої кількості видатків (близько 5 %) спостерігається, як протягом минулих періодів, на проведення НТР за визначеним напрямом – «Енергетика та енергоефективність».

1. Фундаментальні наукові дослідження
2. Інформаційні та комунікаційні технології
3. Енергетика та енергоефективність
4. Раціональне природокористування
5. Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань
6. Нові речовини і матеріали

Рис. 2.3. Розподіл обсягу видатків загального фонду на ДіР за пріоритетними напрямками, %

Аналіз бюджетного фінансування за напрямами та пріоритетами у 2023 році показує, що найбільші обсяги видатків із загального фонду бюджету були направлені на реалізацію:

– ДіР прикладного характеру – за такими визначеними напрямками напрямками, як: «Інформаційні та комунікаційні технології» (27,4 %) та «Науки про життя, сучасні технології профілактики та запобігання найпоширенішим захворюванням» (25,5 %);

– проєктів за фінансуванням грантового фонду НФДУ – за пріоритетними напрямками «Фундаментальні наукові дослідження» (48,1 %) та «Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань» (25,2 %);

ДЦНТП – за пріоритетними напрямками «Фундаментальні наукові дослідження» (67,2 %) та «Раціональне природокористування» (25,8 %);

– наукових розробок за програмами державного замовлення у межах досягнення пріоритетів: «Енергетика та енергоефективність» - 31,7 % та «Інформаційні та комунікаційні технології» - 33,8 %;

– проєктів у межах міжнародного науково-технічного співробітництва - за пріоритетними напрямками «Нові речовини і матеріали» (23,9 %) та «Інформаційні та комунікаційні технології» (20,4 %) (табл. 1.2).

Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Обсяг видатків загального фонду на ДіР за вказаним пріоритетним напрямом у 2023 р. становив 3893,36 млн грн (61,3 % від загального обсягу фінансування ДіР за пріоритетними напрямками). З 9 головних розпорядників, які спрямовували кошти на проведення наукових досліджень за цим пріоритетним напрямом, 93,0 % обсягу видатків загального фонду припадає на трьох головних розпорядників - НАН, МОН та НААН. Кошти спрямовувалися за напрямками бюджетного фінансування «Фундаментальні НД», «Проєкти грантового фінансування НФДУ» та «ДЦНТП»

Таблиця 2.6

Фінансування ДіР за напрямками бюджетного фінансування у розрізі пріоритетних напрямів, млн грн

Пріоритетний напрям	Обсяг фінансування пріоритетними напрямками усього	Фундаментальні НД	Прикладні ДіР	Проекти грантового фінансування НФДУ	ДЦНТП	Розробки за державним замовленням	Проекти у межах міжнародного науково-технічного
Фундаментальні наукові дослідження	3893,36	3657,50		217,72	18,14		
Інформаційні та комунікаційні технології	629,55	-	590,15	19,83	1,90	13,42	4,25
Енергетика та енергоефективність	292,01	-	256,77	19,01	-	12,56	3,67
Раціональне природо-користування	378,22	-	335,61	27,64	6,96	4,15	3,86
Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань	670,92	-	548,03	114,91	-	4,93	4,05
Нові речовини і матеріали	484,31	-	419,98	54,76	-	4,60	4,97
Усього	6348,37	3657,50	2150,54	452,87	27,00		20,80
% від загального обсягу фінансування ДіР за пріоритетними напрямками	100	57,6	34,0	7,1	0,4	0,6	0,3

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ І ОСВІТИ В УКРАЇНІ

3.1. Удосконалення механізму бюджетного фінансування науки та освіти

Для освіти й науки відведена особлива роль у підвищенні конкурентоздатності економіки, розвитку технологій та формуванні

суспільних знань. Проте класична модель фінансування, що заснована переважно на бюджетних асигнуваннях, стикається з сукупністю викликів, таких як нерівномірний розподіл ресурсів, недостатність коштів та пряма залежність від політичної ситуації.

На сьогоднішній день в ринковому середовищі виключно висока якість НДР (науково-дослідних робіт) встановлює науково-практичні зв'язки виробництва і ВНЗ. Для оцінки НДР ВНЗ розроблено значну кількість методів оцінки. За даною темою написано чимало дисертацій і статей, розроблено методи і моделі оцінки ефективності НДР, виконано їх перевірку. Переважна більшість закладів вищої освіти використовують дані методики і відзначають повноцінну оцінку рівня досліджень наукового напрямку. Однак, для фундаментальних наукових досліджень ключовою оцінкою результативності є ринкова зацікавленість у даних НДР й саме це положення повинне бути в основі характеристики наукової діяльності навчальних закладів [Кобець, с. 56].

Виконання стратегічного завдання розвитку економічного механізму в освітній сфері потребує впровадження нових підходів та принципів до фінансового забезпечення закладів освіти, метою яких є забезпечення конкурентоспроможності та сприяння їх розвитку у ринкових умовах через збільшення інтелектуальних ресурсів, фінансових та матеріальних. Зазначенні завдання можна виконати, виконуючи ефективні заходи в освітній сфері у наступних напрямках:

- залучення на постійній основі позабюджетних коштів на забезпечення освітніх програм;
- зменшення внутрішніх витрат освітніх закладів;
- розвиток ефективності усіх форм діяльності закладів освіти.

Питання фінансування освітньої системи протягом останнього часу є особливо актуальним у зв'язку із недостатнім рівнем державних видатків. Держава в середовищі ринкової економіки починає змінюватись від політики абсолютної підтримки ВНЗ як суспільного інституту, що формує науковий,

культурний та освітній розвиток країни до переходу в роль покупця і замовника наукових та освітніх послуг закладів освіти.

В нашій державі використовується механізм спільного фінансування навчальних закладів, що побудований на поєднанні методів оцінки навчальних послуг, які засновані на нормативній собівартості та їх попиті.

У цілому валовий обсяг фінансування освіти формується на основі прогнозованого обсягу доходів бюджету і відсотку витрат на фінансові видатки, що визначається відповідно до першочергових завдань бюджетної політики держави.

В Україні нормативно-правовими актами зазначено, що фінансове забезпечення підготовки здобувачів вищої освіти здійснюється за рахунок:

- за рахунок видатків державного бюджету у державних закладах вищої освіти (державне замовлення) та за рахунок видатків місцевих бюджетів у державних та комунальних закладах вищої освіти (регіональне замовлення);

- за рахунок цільових пільгових державних кредитів;

- за кошти фізичних та/або юридичних осіб (на умовах договору)

[Про затвердження Порядку надання цільових пільгових].

Фінансові ресурси, які надає держава закладам вищої освіти повинні ефективно використовуватись для забезпечення навчальної діяльності, науково- дослідної роботи, функціонування та розвитку інфраструктури, яка необхідна для забезпечення виконання статутних вимог закладом. На рис. 3.3 показана концептуальна схема отримання бюджетних коштів, напрями їх розподілу для досягнення конкретних результатів закладом освіти.

Рис. 3.3. Концептуальна схема бюджетного фінансування закладів вищої освіти

Джерело: власна розробка автора

В актуальних соціально-економічних умовах в сфері освіти виникли категорії, які властиві ринковій економіці: рентабельність, ціна, самоокупність, прибуток. З метою забезпечення ефективного фінансування сфери вищої освіти, в тому числі, для аналізу, моніторингу та впровадження у практику керування навчальним закладом засад фінансового менеджменту варто застосовувати категорії: фінансове планування, соціальні стандарти, система оцінка результативності фінансування навчального процесу, фінансування освіти, економічна методологія у системі освіти, оподаткування, макроекономічні показники, ціноутворення.

Впровадження нових тенденцій у функції держави в галузі освіти та наявність реальної конкуренції між закладами освіти спричинили зміни процесу державного фінансування:

- створення нових механізмів розрахунку обсягів державного

забезпечення на підготовку спеціалістів;

- використання на конкурентній основі конкурсних методів розподілу між закладами освіти державного замовлення;
- методи доповнення шляхів фінансування освітніх закладів коштами, одержаними від прибуткового розподілу їх основних фондів;
- використання нових механізмів фінансової підтримки здобувачів освіти;
- застосування навчальними закладами додаткових пільг, що призводять до розширення фінансування освітньої сфери;
- розгалуження фінансових можливостей ВНЗ за допомогою кредитування і зокрема, методом використання кредитів пільгової категорії.

Варто також відмітити існування законодавчих обмежень у проведенні фінансово-господарської діяльності навчальних закладів, які фінансуються з бюджетних видатків. Тобто, бюджетні установи не наділені правом проводити операції з цінними паперами і розміщувати кошти на депозитах у банківських або кредитних організаціях. За прийнятим порядком забезпечення платних навчальних послуг, оплата проводиться за навчання студентів, в переважній більшості, на початку семестру або навчального року. Таким чином на рахунках закладів акумулюються грошові активи, що не приймають участь у грошовому обороті, що розцінювалося б як неефективне розпорядження фінансовими ресурсами, для будь-якої комерційної установи.

Виконання бюджету за казначейською системою, що використовується в сфері вищої освіти, при наявності переваг (оперативність даних про касові видатки, забезпечення контролю за правильним використанням і проходженням бюджетних коштів), обмежує в закладів освіти фінансову самостійність відсутність можливості особисто перерозподіляти між статтями фінансові ресурси, суттєві адміністративні видатки на залучення фінансування з позабюджетних джерел, вимога до проведення бюджетної діяльності, як і позабюджетної у відповідності з кошторисом витрат і доходів

за єдиним розрахунковим планом.

Таким чином, вплив ринку навчальних послуг визначає потребу створення і використання нових концепцій за для оптимізації використання фінансів. Система дій для забезпечення фінансової незалежності та стійкості закладів вищої освіти в загальному розглядається як поняття управління їх фінансовим забезпеченням.

В середовищі конкурентного простору метою вищих навчальних закладів має бути покращення ефективності використання доступних фінансових ресурсів на базі системи управління якості, налаштованої на підготовку магістрів та бакалаврів, професійні якості в яких відповідатимуть вимогам ринку праці на сьогоднішній день. [Чирва О. Г. Удосконалення, с. 490].

Менеджмент фінансового забезпечення заснований на відповідному механізмі, який функціонує як система елементів, що коригують етап розробки і виконання керівних рішень у даній сфері та спрямовані на виконання повною мірою фінансово-господарської та статутної діяльності навчальних закладів. Даний механізм включає наступні компоненти:

регулювання фінансових видатків нормативно-правовим методом;
регулятори ринкового значення для фінансового забезпечення;
інструмент інформаційно-аналітичного формату для фінансового забезпечення.

Використовується цей механізм під час вирішення ключових завдань, що поставленні перед управлінською системою вищого навчального закладу:
формування та реалізація фінансової політики закладу;
затвердження управлінських рішень з питань фінансів;

– забезпечення інформаційної діяльності ЗВО (аналіз та складання фінансової звітності);

– планування і фінансовий контроль;

– забезпечення фінансово-господарської діяльності закладів.

В загальному процес менеджменту фінансовим забезпеченням розглядається як взаємозв'язок між функціями, виконання яких покладено на

бухгалтерську і фінансову служби: планування грошових потоків, аналіз, регулювання, облік та контроль. В такій системі визначальним є етап планування, оскільки на його основі створюються напрями і шляхи дієвої фінансово-економічної діяльності закладу освіти. Реалізуючи сутність планування грошових коштів закладів вищої освіти, слід приділити увагу забезпеченню системності, що розкриває можливість пристосовуватись до модернізаційних перетворень функціональних елементів та їх взаємодії з фінансовою складовою.

У сфері вищої освіти державна політика повинна в собі містити:

- зміна від принципу утримання навчальних закладів вищої освіти за рахунок коштів державного бюджету до підтримки з боку держави у фактично можливих обсягах, розвиток моделі державного замовлення на навчання спеціалістів, але без обмеження кількості місць;

- поглиблення та удосконалення автономії навчальних закладів, в першу чергу, у фінансовій сфері;

- виконання передачі деяких науково-дослідних закладів у склад провідних вишів. Таким чином вдасться вдосконалити матеріально-технічну базу наукового, навчального і звичайно післядипломного процесу, значно ефективніше використовувати людські, фінансові та матеріальні ресурси, підвищити рівень викладацького складу;

- збільшення незалежності у розпорядженні ресурсами, особливо бюджетними засобами, проведення бажаних видів діяльності, з метою отримання надходжень;

- використання бюджетних ресурсів повинно здійснюватись навчальними закладами самостійно, враховуючи потреби в освітньому процесі відповідно на класифікації бюджету, а звіт про витрати бюджетних коштів має подаватись у відповідні органи за усіма класифікаціями бюджетної системи [114].

Каленюк І. С. [Каленюк І. С. Напрями трансформації 6, с. 29–30] обґрунтовує те, що державне фінансування закладів освіти може

здійснюватися за допомогою таких методів:

- фінансування за кошторисом відбувається на основі обчислення встановлених груп видатків, враховується в тому числі і минулорічний рівень. При такому виді фінансування діють базові, основні нормативи (такі як співвідношення чисельності студентів і викладачів);

- фінансування під назвою нормативне передбачає постійне врахування різнопланових нормативів для розрахунку обсягів фінансування закладів освіти. Обрані нормативи можуть стосуватись або певних категорій витрат (на придбання комп'ютерів, автомобілів, обладнання, меблів) або окремих параметрів діяльності закладів (співвідношення студентів і викладачів для різних рівнів підготовки та профілів ВНЗ). Фінансове забезпечення у такому випадку має виконуватись кожного року за нормативами, проте в дійсності минулорічні показники завжди виступають орієнтирами для фінансових органів;

- Фінансування за програмно-цільовим методом не суперечить іншим практикам і може їх доповнювати. За даним принципом фінансування проводиться в рамках виконання масштабних цілевих програм, з визначеними виконавцями і цілями. Такі програми об'єднують у спільний комплекс виконавців, ресурси та терміни виконання освітніх, організаційно-господарських та науково-дослідних заходів, спрямованих на результативне вирішення встановлених цілей. Програмно-цільовий підхід поєднує часову взаємодію (терміни та етапи досягнення цілей) та просторову (спрямування на досягнення визначених цілей суб'єктів обраного регіону). Справді ефективна реалізація таких програм суттєво залежить від узгодженості та чіткості контрольованого, фінансового та організаційного механізмів їх створення.

Через це програмно-цільовий механізм бюджетного планування формує взаємозв'язок між розподілом фінансових ресурсів і плановими чи фактичними результатами їх витрат відповідно до визначених пріоритетів бюджетної політики;

– метод за результатами діяльності навчальних закладів – обчислення обсягів їх фінансування на основі врахування результатів їхньої діяльності актуалізує декілька питань, серед яких: 1 – визначення тих результатів, які можуть стати індикаторами для фінансування; 2 – опрацювання механізмів розподілу фінансових ресурсів. Врахування результатів діяльності як основи фінансування безперечно означає ускладнення самої процедури надання фінансових коштів. Тому не менш складним питанням є впровадження у практику бюджетування принципів врахування результатів освітньої чи господарської діяльності навчальних закладів [Каленюк І. С. Напрями трансформації, с. 29–30].

Протягом майже сорока років фінансування за результатами діяльності (performance-based funding, PBF) набувало різних форм, проте в його основі завжди залишається незмінний принцип, згідно з яким інституція отримує бюджетні кошти саме за досягнення певних заздалегідь визначених показників. Ці показники включені до формули, за допомогою якої визначається обсяг фінансування [Стадний Є. Концептуальна].

Дослідники поділяють показники, які включені до формули, на дві основні групи: індикатори витратності (input) та індикатори результату (output). До першої групи здебільшого відносять кількість студентів різних рівнів та програм, кількість викладачів або ж їх співвідношення. Друга група має ширший діапазон показників: кількість випускників, обсяг позабюджетних надходжень, кількість дослідницьких контрактів, показники цитувань, патентів, працевлаштування випускників, досягнення стратегічних цілей. Застосування тих чи інших показників залежить від цілей, які ставлять при запровадженні PBF, та вихідних умов, у яких перебуває конкретна система вищої освіти, група університетів або ж вид їхньої діяльності (викладання, дослідження) [Стадний Є. Концептуальна].

Можливі реформи в системі фінансового забезпечення освіти і науки, спрямованні на приєднання додаткових джерел, є ключовим кроком для забезпечення розвитку та стабільності цих сфер в середовищі обмеженого

фінансування. Додатковими джерелами фінансування виступають гранти, краудфандинг, публічно-приватне партнерство, міжнародні інвестиції та спонсорство. Потужним інструментом є гранти, вони дозволяють залучати ресурси для проектів наукової та освітньої сфери. Також це можуть бути програми міжнародного формату, наприклад Horizon Europe, національні грантові програми, гранти від благодійних фондів, UNESCO чи ООН. Одержання грантів потребує найвищого рівня підготовки кадрів, що спроможні ефективно формувати проектні пропозиції, і забезпечувати у процесі реалізації проектів прозорість.

Звичайно цікавим напрямком для реформ є і міжнародні інвестиції. Таке забезпечення може надходити через участь у об'єднаних дослідницьких проектах разом з приватним сектором або шляхом співпраці з міжнародними підприємствами, такими як Microsoft чи Google. Поштовхом для розвитку стартапів, в сфері освіти і науки може стати використання венчурного капіталу. До того ж, важливим є формування умов для інвесторів, що зацікавлені у вкладенні в наукові, інноваційні чи освітні проекти, шляхом гарантування прозорості та спрощення державних процедур.

Спонсорство та краудфандинг надають можливість надходження фінансів від компаній, зацікавлених у розвитку інноваційних ідей. За рахунок новітніх платформ краудфандингу стає можливим реалізувати проекти, що мають підтримку суспільства, а бізнес отримує стимул до участі у підтримці освітніх проектів через спонсорські програми. Особливе місце має розвиток платних навчальних послуг, таких як програми онлайн-навчання або сертифікаційні курси.

Розвиток механізму бюджетного забезпечення системи освіти передбачає вивчення не лише проблем, дотичних до структури бюджетних видатків та їх цільовим призначенням, а й об'єктивного визначення якості послуг освітнього характеру.

Поява нових принципів фінансування освіти є чітким відображенням зміни пріоритетів влади в освітній діяльності, до них відносять:

- застосування конкурентних процедур поділу державного замовлення між закладами освіти;
- доповнення джерел фінансового забезпечення освітніх установ коштами, одержаними від ефективного задіяння матеріально-технічних ресурсів, що знаходяться на балансі закладів освіти;
- абсолютна фінансова підтримка здобувачів освіти та податкові пільги, що спонукають інвестиції(кредитування) в освітню сферу.

Результатом цього стало застосування нових принципів фінансування та зниження динаміки виділення бюджетних коштів для підготовки кваліфікованих фахівців. В умовах дефіциту бюджетних університети вимушені прийняти на себе повну відповідальність за фінансове забезпечення власної діяльності і використовувати для цього усі наявні можливості для розширення кола зовнішніх споживачів освітніх послуг (рис. 3.2).

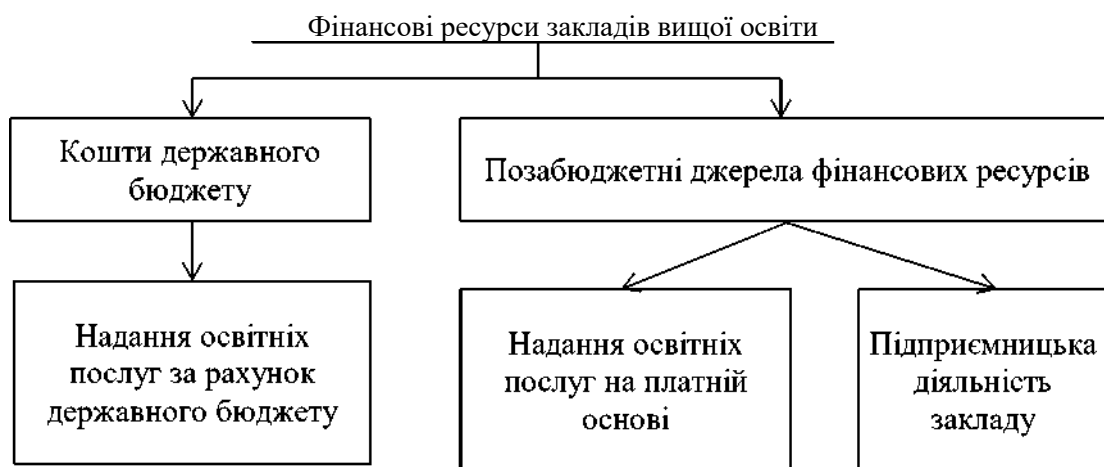

Рис. 3.2. Структура формування фінансових ресурсів закладів вищої освіти
Джерело: власна розробка автора

Виведення системи національної освіти на вищий результат потребує абсолютно нового підходу до формування якості освіти вищого рівня, вимог її оцінки, в тому числі до формування системи фінансування наукової діяльності та освітньої. Для позитивного результату необхідно на рівні держави встановити зв'язок фінансового забезпечення та результатів сукупної оцінки діяльності вищих навчальних закладів на основі комплексу

нормативів. З'являється потреба в формуванні нормативно-правової бази, що стимулюватиме залучення додаткових джерел фінансування, в тому числі спрощення процесу участі у програмах грантового зразка. Зокрема важливим є розбудова інфраструктури, включно з створенням науково-освітніх хабів і дослідницьких центрів, осучаснення університетських баз. Варто забезпечити впливання у міжнародне науково-освітнє середовище шляхом співпраці з іноземними навчальними закладами і активної позиції у міжнародних консорціумах.

Ще одним ключовим напрямком є навчання персоналу. Затребувані менеджери освіти і науки повинні володіти вміннями роботи з інвесторами, написанням та управлінням грантовими проектами. Необхідно впроваджувати прозорі моделі звітності, що поглибить довіру міжнародних партнерів та інвесторів.

Потенційні результати даних реформ передбачають підвищення якості освіти, посилення іміджу країни на міжнародній арені, збільшення кількості вдалих дослідницьких проектів та зростання конкурентоспроможності наукових і освітніх закладів. Це дозволить сформувати фінансово стабільну систему, спроможну ефективно відповідати на сучасні виклики.

Довготривала політика фінансування у сфері науки і освіти спрямована на формування простору для загального соціально-економічного державного розвитку на інноваційній основі використовуючи прямі і непрямі механізми економічного впливу. Створення економічної системи нового зразка, техноекономічної системи, функціонування суб'єктів господарювання в якій напряду пов'язане з впливом соціальних і технічних перетворень. Головними критеріями визначення ефективності даної системи можуть виступати маркери Європейського інноваційного табло, що включають методологічні кроки, пов'язані із інноваційною політикою, що мають сприяти реалізації реформ у системі інноваційної діяльності, науки і технологій [Трубіна М. А.]:

1. Впровадження реформ, спрямованих на зростання впливу та ефективності.

2. В Україні наука повинна забезпечувати вигоди та переваги для економіки та суспільства.

4. Використання передового досвіду та застосування можливостей сталого економічного зростання з інноваційною основою.

5. Реформа інституційної системи державних установ та принципів їх фінансового забезпечення.

6. Інтернаціоналізація наукового простору та якості платформи для реалізації її національних реформ.

7. Інформованість суспільства та відповідальність уряду за розпочаті реформи та результати їх виконання.

Освіта у процесі формування сталого суспільного розвитку виконує роль універсального ресурсу, що стимулює створює індивідуальний потенціал шляхом синергетичного ефекту такого впливу на позитивні суспільні зміни; також освіта сприяє підвищенню рівня соціальної співпраці, взаємодії та розуміння, скорочує соціальну напруженість, сприяє формуванню підприємницьких ініціатив та ділових навичок, інноваційного підприємництва, має позитивний результат для ефективності діяльності, спонукає підвищення продуктивності праці та визначає потребу у використанні новітніх видів техніки та інноваційних технологій[Лук'янова Л. Б.].

Вищі навчальні заклади відповідно до системного підходу управління фінансами слід розглядати у вигляді соціально-економічної системи, а саме взаємодіючих і взаємопов'язаних підсистем, кожна з яких є внутрішнім складовим елементом і робить свій внесок у якість.

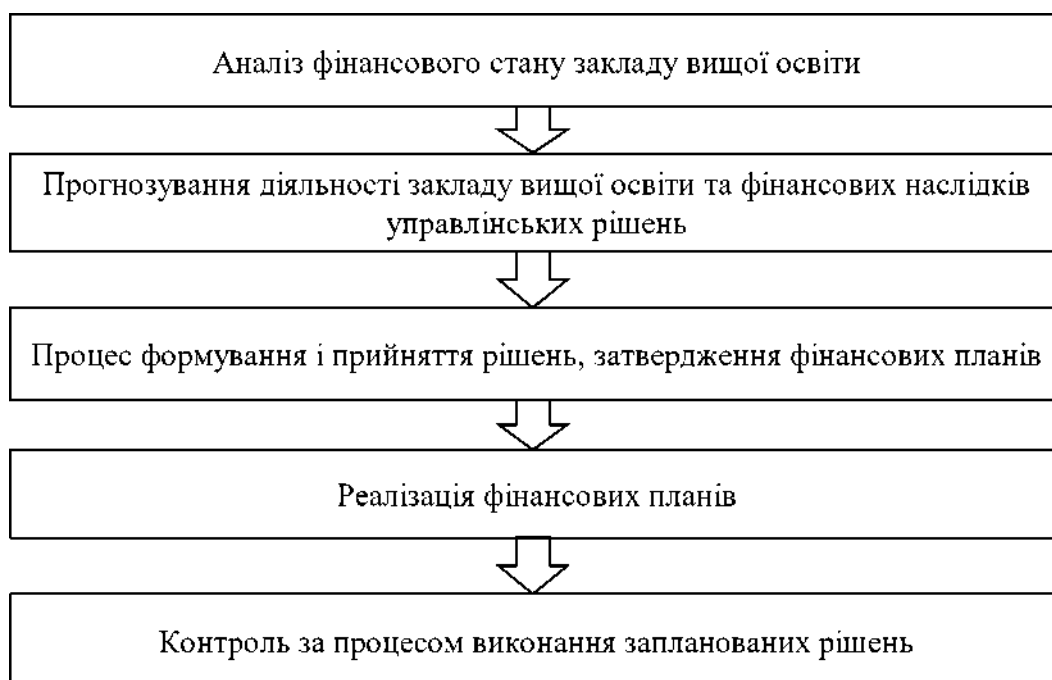

Рис. 3.6. Етапи процесу планування фінансування діяльності закладів вищої освіти

До того ж, системний підхід до менеджменту фінансовими ресурсами навчальних закладів варто розглядати у формі відкритою системи, що самостійно розвивається, самоорганізується та адаптується. Така система одержує ресурси (фінансові, матеріальні, інформаційні, трудові) із зовнішнього середовища та з їх допомогою виробляє для цього середовища (юридичних і фізичних осіб, держави) освітні послуги, які і є кінцевим продуктом. У системному підході до керування фінансами ВНЗ основною перевагою є те, що його застосування дозволяє керівництву сформувати послідовність затвердження управлінських рішень та цілісність їх впливу на збільшення ефективності роботи структурних підрозділів у їх постійному зв'язку із ринковим середовищем та зовнішнім соціально-економічним. На рис. 3.7 продемонстровано системи планування матеріальних ресурсів вищих навчальних закладів.

Як стверджує О. Г. Чирва, управління фінансуванням закладів вищої освіти повинно реалізовуватись як безперервний процес, що є ключовим фактором підвищення ефективності їх розвитку та діяльності.

Необхідно спрямовувати управлінську діяльність на розробку і реалізацію стратегії розширення можливостей позабюджетного фінансування та раціонального використання фінансових ресурсів закладів. Така система забезпечує основу для залучення додаткових матеріальних ресурсів, важливих для оптимальної діяльності навчальних закладів на ринку послуг закладів освіти. [Чирва О. Г. Удосконалення, с. 490–491].

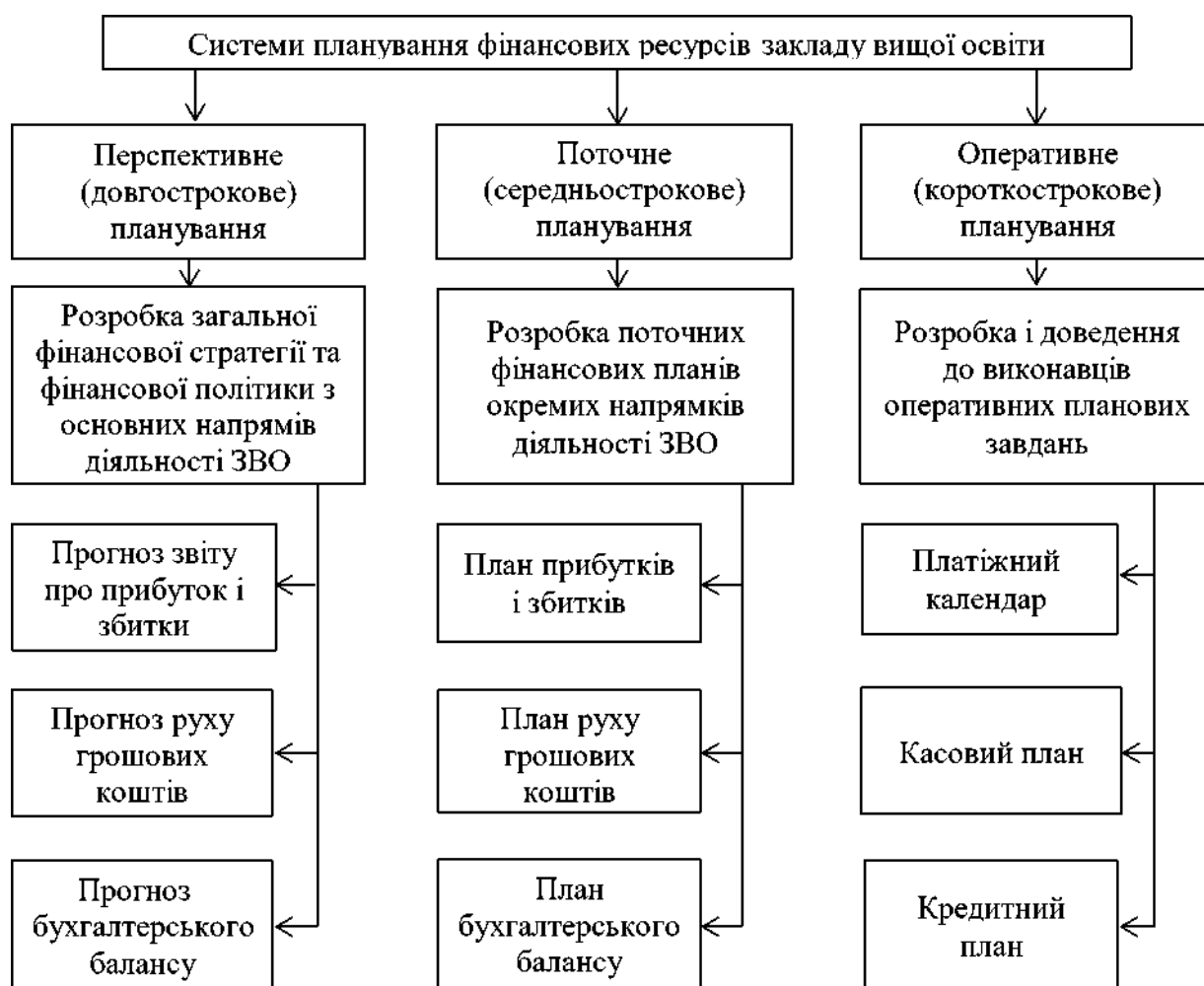

Рис. 3.7. Концептуальна схема планування фінансових ресурсів закладу вищої освіти

Реалізація завдання покращення ефективності менеджменту фінансами вимагає у процесі визначення управлінських рішень детального врахування складності наявної в навчальному закладі системи. Через це обов'язково має використовуватись міждисциплінарний підхід – підвищення кваліфікації і перепідготовка фахівців, проведення різнопланових наукових досліджень,

організація ефективного освітнього процесу, для забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності установи.

Удосконалення системи фінансування діяльності вищих навчальних закладів передбачає урізноманітнення джерел фінансування шляхом розширення прийому на навчальні програми післядипломної та вищої освіти на платній формі; активного виконання фінансових операцій з вкладення вільних грошових активів у цінні папери, векселі та банківські депозити; розвитку контрактних основ реалізації підсумків науково-дослідної роботи.

Система реформування фінансового забезпечення освітніх закладів повинна реалізувати перехід від кошторисного механізму фінансування до такого, що орієнтований на результат та залежить від результатів якості діяльності і базується на бюджетному замовленні на підготовку кадрів. Необхідним є впровадження у галузі вищої освіти методик фінансового управління та системи фінансового аналізу, які відповідають сучасним економічним вимогам ринку. Актуальним для укріплення фінансового становища є збільшення відповідальності і автономії університетів у питаннях розпорядження і планування бюджетних ресурсів, а також позабюджетних коштів, які до них надходять у результаті підприємницької зайнятості.

У сфері зміцнення можливості розвитку освіти та науки, варто розгалужувати партнерську взаємодію із регіональними бізнес-структурами, що можуть виступати у форматі менторів з підприємницького навчання та мають практичний успіх діяльності. Заклади освіти можуть сприяти реалізації стартапів, бізнес-інкубаторів, інноваційних центрів та науково-технологічних парків, які забезпечать для студентських ідей підтримку та подальший розвиток. [Плаксук О., Панкова Л.,с.45].

Для підвищення результативності проведення освітньої, науково-технічної та наукової діяльності за середньостроковим планом пропонується активізувати їх стимулювання до формування сучасної тематики наукових досліджень, націлених на винахід інноваційних розробок для реалізації

інноваційного потенціал вітчизняної економіки з особливостями науково-технічної роботи та урахуванням вимог міжнародного ринку. [17, с.13]. Тобто, науково-освітня галузь є основою створення та вдосконалення національної господарської системи, що потребує вирішення наявних питань та забезпечення їх розвитку.

3.2. Модернізація підходів до розподілу бюджетних коштів на науку та освіту

Освіта та наука є основою технологічного, соціального та економічного суспільного розвитку. Однак, сучасна система бюджетного розподілу у даних сферах часто зіштовхується з проблемами нерівномірного розподілу ресурсів, непрозорості фінансових процесів та неефективного використання коштів. В середовищі глобальних викликів та впливання до світового наукового і освітнього простору, вдосконалення цих підходів є шляхом для забезпечення стійкого державного розвитку.

Пошук нових механізмів фінансування полягає, першочергово, у знаходженні оптимального співвідношення між приватним і державним фінансуванням освітньої сфери. Відсоток державного фінансування варіюється в залежності від економічної ситуації в країні. З метою підвищення ефективності політики держави у сфері фінансування, необхідно, в першу чергу:

- розвинути етап планування видатків з утримання навчальних закладів;
- вдосконалювати і поглиблювати самостійність освітніх закладів у питаннях розпорядження бюджетними коштами, включно з доходами від надання платних послуг та проведення позаурочної діяльності;
- реформування ціноутворювальної системи;
- проведення заходів податкової оптимізації.

Спеціалісти визначають наявність двох ключових напрямів зміни методів державного забезпечення вищої освіти в середовищі розвитку ринку

навчальних послуг:

- створення у державному освітньому секторі квазіринків;
- удосконалення в сфері освіти контрактації.

Рисунок 3.1. Принципи модернізація підходів до розподілу бюджетних коштів на науку та освіту

Принципи модернізація підходів до розподілу бюджетних коштів на науку та освіту відображено на рисунку 3.1.

Вищі навчальні заклади відповідно до системного підходу управління фінансами слід розглядати у вигляді соціально-економічної системи, а саме взаємодіючих і взаємопов'язаних підсистем, кожна з яких є внутрішнім складовим елементом і робить свій внесок у якість.

На нашу думку до основних модернізаційних підходів до розподілу коштів належать:

1. Перехід на конкурентне фінансування. Одним із ключових елементів модернізації є впровадження системи конкурсного фінансування для проектів у галузі науки та освіти. Фінансування має надаватися тим установам і проектам, які пропонують найбільш інноваційні ідеї та демонструють реальні результати. Це стимулюватиме конкуренцію і підвищить якість виконуваних робіт.

2. Фінансування на основі результатів. Державне фінансування має бути тісно пов'язане з оцінкою результативності роботи установ. Для цього необхідно розробити систему показників ефективності, таких як кількість наукових публікацій, рівень працевлаштування випускників університетів, впровадження інновацій у виробництво тощо.

3. Створення фондів цільового фінансування. Державні кошти можуть акумулюватися в спеціальних фондах, які спрямовуватимуться на розвиток певних пріоритетних галузей науки та освіти. Наприклад, фонд підтримки STEM-освіти, інноваційних досліджень або розвитку цифрових технологій.

4. Інтеграція приватного сектору. Модернізація має передбачати механізми співфінансування з боку бізнесу. Залучення приватного капіталу через публічно-приватне партнерство дозволить зменшити навантаження на державний бюджет та забезпечити додаткові ресурси для розвитку.

5. Інтернаціоналізація фінансування. Активна участь у міжнародних грантових програмах, таких як Horizon Europe або Erasmus+, забезпечить додаткові кошти для науково-дослідної діяльності та розвитку освітніх програм. Необхідно створити умови для ефективної роботи українських установ у цих програмах.

6. Розширення автономії закладів освіти та науки. Автономія дозволить університетам і науковим установам самостійно управляти фінансовими ресурсами, залучати інвесторів і встановлювати власні пріоритети. Це сприятиме гнучкості і більш ефективному розподілу ресурсів.

7. Прозорість і підзвітність. Для запобігання корупції і нецільовому використанню коштів необхідно створити систему електронного моніторингу витрат. Кожен проект має бути підзвітним, а результати його реалізації — доступними для громадськості.

Вважаємо, що реалізація вищезазначених заходів призведе до таких результатів, як: підвищення якості освіти та рівня наукових досліджень; ефективніше використання бюджетних коштів; зростання міжнародного визнання наукових і освітніх досягнень країни; підвищення конкурентоспроможності випускників на глобальному ринку праці; збільшення частки залучених альтернативних джерел фінансування.

Передусім для впровадження кредитування системи вищої освіти необхідно виконати розробку взаємної системи забезпечення банківським сектором і державним. Уряд повинен забезпечити найпривабливіші умови для роботи банків, тобто: змінити власний напрям на створення вільного середовища в галузі вищої освіти і сприйняти поетапну комерціалізацію даного інституту (в свій час такий курс взяли Австралія, США та Японія); скоротити податковий тиск на доходи від освітніх кредитів; ініціювати впровадження системи праці, під назвою part-time job, що збільшуватиме зацікавленість у освітньому кредиті, адже студент зможе поступово перекривати витрати по кредиту, що матиме позитивний вплив на навчання; розвивати законодавчу базу; сприяти співробітництву закладів вищої освіти і

банківських установ за для уникнення корупційних аспектів, виконувати функцію контролюючого органу; взяти на себе гарантійні функції. [Шевчук І. О., с. 204].

Відсоток участі держави у фінансовому забезпеченні вищих навчальних закладів скорочується, тому необхідно вживати заходів з пошуку варіантів додаткового фінансування навчальних програм, задіявши матеріальну базу та інтелектуальний ресурс науково-педагогічних працівників, що дозволяє з найменшими витратами розвивати у навчальному закладі непрофільні сфери.

Опираючись на значимість фінансового механізму освітніх закладів України, як важливого елементу державної політики, особливе значення надається всебічному аналізу ефективності даного механізму, що дозволить встановити та відстежити негативні сторони і визначити шляхи та напрями їх виправлення.

Як стверджують учені, абсолютно уся фінансово-господарська діяльність вищих навчальних закладів повинна мати прогнозований результат. Її потрібно базувати на багатофункціональному науковому дослідженні обсягів ресурсних даних, напрямів та очікуваних матеріальних результатів закладів [Проблеми управління фінансами, с. 34].

Як результат, об'єктом моніторингу ефективності державних витрат, якості фінансового управління та фінансової стійкості закладів освіти є аналіз економічної ефективності, результати фінансової діяльності та використання фінансових ресурсів.

В освітній сфері організація спостереження фінансової діяльності має власні специфічні особливості, спричинені характерними властивостями діяльності вищих навчальних закладів. Визначення особливостей фінансового менеджменту у галузі вищої освіти та врахування їх у процесі фінансового управління дозволить університетам розвинути їх фінансову діяльність, паралельно забезпечивши підвищення її дієвості. У даному аспекті є важливим, в першу чергу, своєчасне та об'єктивне визначення

найслабших внутрішніх і зовнішніх ланок системи фінансового забезпечення вищої освіти, що спонукатиме до знаходження управлінських рішень, налаштованих на вирішення існуючих завдань.

Виявлення проблем в даній сфері вимагає розробки системи безперервного моніторингу показників, які показують ефективність наявного фінансового механізму ВНЗ.

Таким чином, зважаючи на важливість обраної проблеми, до кількісного вимірювання та сукупної оцінки ефективності фінансової системи вищих навчальних закладів України, запропонований новий механізм, що базується на створенні ієрархічної моделі та побудові на її основі комплексу показників для визначення оцінки ситуації в даній галузі.

Запропонована методологія на концептуальному рівні синтезує в загальний технологічний цикл процеси методики кон'юнктурних досліджень, аналізу ієрархій, статистичні методи та аналітичну оцінку розвитку процесу(рис. 3.8).

Зазначений підхід можна використовувати в формі основи для організації безперервно функціонуючого моніторингу ефективності механізму за для визначення проблем та виявлення пріоритетних методів їх вирішення. Застосування підходу передбачає реалізацію наступних кроків:

- 1) цілісний аналіз проблеми та формування моделі ієрархічного типу;
- 2) побудова системи індикаторів та оцінка фактичних даних;
- 3) нормування вагових коефіцієнтів для показників;
- 4) обчислення інтегральної та групових оцінок ефективності механізму;
- 5) виконання порівняльного аналізу отриманих даних.

Реалізація перших двох етапів потребує використання методів кількісної оцінки перебігу суспільних змін.

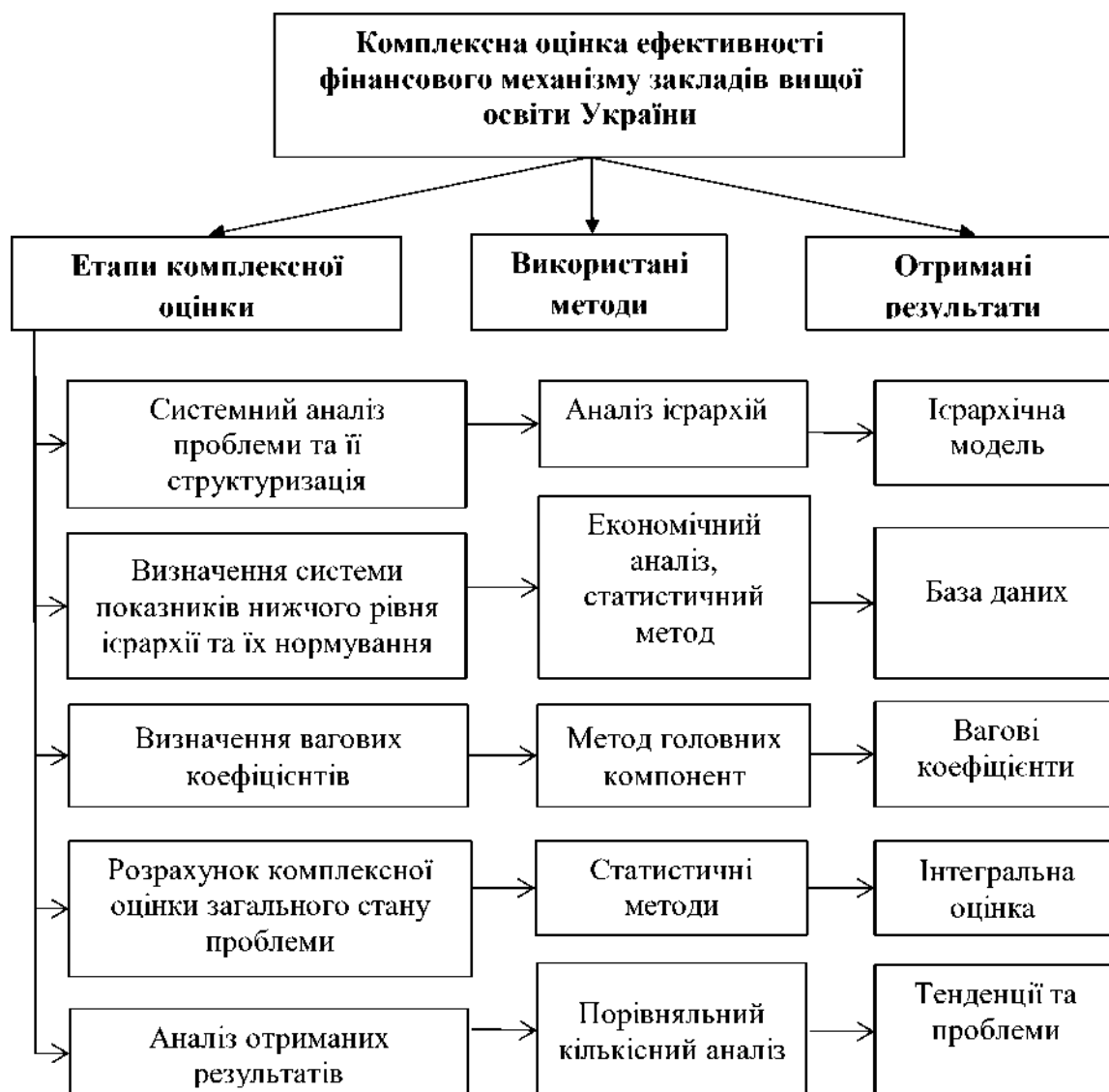

Рис. 3.8. Етапи, методи і результати процедури комплексної оцінки ефективності фінансового механізму закладів вищої освіти України

Джерело: складено автором на основі [1]

Даній методології притаманний ряд переваг над іншими. Передусім вона не ставить у рамки творчий потенціал науковця складною системою фінансового механізму вищих навчальних закладів. Цей варіант практично не має обмежень в обсязі вхідних індикаторів і є відкритим для впровадження будь-яких логічних доповнень і змін. Через це дана методика дозволяє врахувати найактуальніші показники фінансового механізму вищих навчальних закладів. Також ця методологія забезпечує рівномірну співставність оцінок, включає вплив як негативних (дестимуляторів), так і

позитивних (стимуляторів) чинників. Тобто перевагою даної методики є наявність у показників системи самостійного значення і в той же час ролі елемента узагальнюючого фактора. До того ж, вона передбачає перехідний етап – розрахунок показників узагальнюючого зразку. Таким чином забезпечується гнучкість оцінювання до варіювання загальної ситуації на ринку.

Основне завдання на етапі структуризації проблеми, полягає у графічному позначенні та синтезі теоретичних елементів структури і основи системи, яка є суб'єктом дослідження.

Дослідники в переважній більшості, розглядаючи поняття фінансового механізму закладів вищої освіти, погоджуються до загальноприйнятих науково-методологічних аспектів фінансового механізму. Тобто він розглядається як складова господарського механізму, і навіть економічного. Виокремлюють і дослідження, які вивчають фінансовий механізм як об'єднання методів і форм синтезу і використання фондів матеріальних ресурсів за для забезпечення наслення, господарських суб'єктів і державних структур. [Дмитришин М. В. Формування с. 53].

Такий підхід має право на функціонування, проте до розгляду фінансової системи університетів слід підходити системно і оцінювати ефективність його діяльності через призму комплексності та системності. Все таки його створення та функціонування повинне відповідати базовим принципам фінансового механізму держави в цілому, однак необхідно враховувати особливості реалізації фінансових відносин у галузі вищої освіти.

Комплексність та системність можна забезпечити за умови синергії у процесі менеджменту окремих складових у цілісну сукупність, якою виступає фінансовий механізм, з обов'язковим включенням під час розробки рішень щодо нього цілісних взаємозв'язків між блоками та показниками, їх внутрішніх взаємозв'язків та взаємодії із середовищем функціонування. Вважаємо, що ефективність діяльності фінансової системи ВНЗ визначається

сукупністю таких характеристик як результативність, економічні відносини між об'єктами, економічність та продуктивність.

Визначення ефективності створення та функціонування фінансової системи ВНЗ потребує встановлення сукупності вимог. Вирахування формалізованих залежностей між чинниками та первинними ознаками, які мають взаємовплив, а наслідки діяльності перетворюють їх у систему, яка формує здатність застосовувати цілісну модель для реалізації ключових завдань механізму управління фінансами (рис. 3.9).

Кожна характеристика має визначений список показників, за якими визначається ефективність фінансової системи вищих навчальних закладів.

До основних принципів формування системи показників відносять:

- підпадання під принципи системного методу;
- визначення результативності фінансового механізму вищих навчальних закладів розглядається як інтегральний результат позитивної державної політики та ефективних освітніх послуг, залучених до вдосконалення інтелектуального потенціалу країни та формування конкурентоспроможної робочої сили;
 - формування цілісної методології оцінки показників та виконання їх аналізу;
 - загальний підхід до забезпечення системи показників;
 - зручність для використання на практиці та прозорість у процесі побудови системи;
 - конкретна оцінка первинних показників дестимуляторів або стимуляторів, тобто здатність однозначного позитивного або зворотнього впливу показника на кінцевий ефект;
 - чіткість та достовірність показників, які задіяні у процесі оцінки.

Рис.3.9. Блоки визначення ефективності механізму фінансового забезпечення науки та освіти

Продуктивність діяльності фінансового механізму університетів визначається виконанням завдань, які поставлені перед системою вищої освіти за для раціонального використання коштів та забезпечення освітнього потенціалу держави. Необхідно розглядати вищу освіту через призму теорії суспільного блага, адже передусім функціонування фінансової системи ВНЗ є суспільним благом (покращення рівня культури населення, освіти, розширення потреби у продукуванні знань та сприйнятті інноваційної продукції), однак це благо є приватним, тобто скористатись ним можуть лише виокремлені особи. Як наслідок продуктивність, економічність та результативність функціонування фінансової системи варто розглядати з позиції кожного об'єкта. До них відносяться, в першу чергу, споживачі навчальних послуг: роботодавців і населення, які і є для попиту формотворчим елементом

Ефективність впровадження фінансового механізму можна визначити за показниками, які характеризують формування навчального потенціалу та

раціональність видатків на його створення.

У фінансовому механізмі економічність його функціонування характеризується показниками витратного плану, без взаємозв'язку з цільовим використання грошових коштів. Це демонструють такі критерії як витратність навчальних послуг та розвитку. Критерій, що зазначено першим розраховується за показниками питома вага сукупних витрат на вищу освіту в сукупних витратах зведеного бюджету, середні витрати на здобувача освіти та питома вага сукупних видатків на вищу освіту у сукупних витратах.

Тоді як для визначення витрат розвитку запропоновано використати наступні показники : завантаженість/забезпеченість професорсько-викладацького складу та відсоток капітальних витрат на вищу освіту у загальному обсязі (критерій описує технічну здатність використання інноваційних методів та ресурсів для освітнього процесу). Зважаючи на те, що одним із головних завдань вищих навчальних закладів є і науково-дослідницька діяльність, а не лише надання навчальних послуг, то й забезпеченість науково-педагогічними працівниками освітніх закладів характеризуватиме можливість спрямування ресурсів з функції утримання на баланс розвитку вищої освіти.

Враховуючи поняття бюджетної економії, на сьогодні, досить активним і важливим методом економічності є оптимізація складу професорсько-викладацького колективу закладів вищої освіти. Виділяють три основні групи моделей розвитку структури науково-педагогічних кадрів ЗВО:

- вжиття заходів щодо оптимізації розподілу ставок між окремими освітніми закладами державної форми власності у межах визначеного обсягу ставок НПП загалом;

- впровадження диференціальної оцінки загальної чисельності працівників усіх категорій закладу вищої освіти за визначеними штатними розписами між структурними одиницями (інститутами, факультетами, центрами, відділами та ін.) для оптимізації витрат для їх здійснення;

–реформація фонду оплати праці науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів у межах його сформованої структури для підвищення ефективності їх наукової, навчальної діяльності та методичної.

Виконавши аналіз наявних видів моделей оптимізації структури та чисельності професорсько-викладацького складу ВНЗ, спеціалісти зазначають, що вони повною мірою не враховують сучасні умови діяльності навчальних закладів, і це ускладнює стратегічне планування, в структурі вищої освіти, цілісного розвитку.

Використовуючи за основу викладені думки, та застосовуючи системний аналіз завдання сформовано принципову ієрархічну модель. Варто відмітити, що в такій схемі враховані як позитивні, так і негативні фактори впливу на стан фінансової поведінки закладів освіти. На нашу думку, така ієрархія, повною мірою відображає рівень дієвості фінансового механізму вищих навчальних закладів України у актуальних соціально-економічних умовах враховуючи об'єм бюджетного фінансового забезпечення та організаційно-економічної діяльності з надходження позабюджетних ресурсів.

Перспективними напрямками вдосконалення освіти та науки в Україні на базі модернізаційних видів реформування обрано:

- збільшення фінансового забезпечення та оптимізація розподілу ресурсів:

розширення державних видатків на освіту і науку, перехід до ефективного фінансування, оптимізація розподілу фінансів, для підтримки перспективних досліджуваних напрямів.

- виконання реформування наукової та освітньої сфери: перехід до інноваційних підходів та практичного навчання, розвиток партнерства з міжнародними організаціями та бізнесом; розвиток освітніх програм, що задовольнятимуть потреби ринку.
- забезпечення умов для повернення спеціалістів: програми, що спонукатимуть українських спеціалістів і науковців повертатись до

країни, наприклад, покращення трудових умов у сфері освіти та науки, збільшення заробітної плати.

Модернізація системи фінансування освіти повинна полягати у гармонійному симбіозі наявних та пошуку і оперативному впровадженні нових дієвих механізмів і методів фінансування освітньої діяльності. З одного боку, як наголошує О. І. Шаров [Шаров], запорукою швидкого розвитку і доступності вищої освіти є відкрите (публічне) фінансування (муніципальне, державне, через окремий податок) Проте одночасно з цим, з іншого боку, клієнтоорієнтованість та ефективність є вищими у разі переважання приватного фінансування (замовлення на дослідження, благодійні внески, плата за навчання). Обрання формату економічної основи сфери відповідає пріоритетам державної системи управління та цінностям суспільства. Таким чином, реалізація даних напрямків можлива виключно за участі ключових учасників навчального процесу – студентів і їх батьків, закладів освіти, суспільства в цілому, роботодавців і держави.

ВИСНОВКИ

Наука та освіта є фундаментальними елементами, які забезпечують соціально-економічний розвиток України. Вони сприяють створенню кваліфікованих кадрів, формують інноваційну економіку, підвищують економічну безпеку та стабільність. Інвестуючи в ці сфери та здійснюючи комплексні реформи, Україна має можливість побудувати успішну, конкурентоспроможну та стабільну державу.

Рівень конкурентоздатності освітніх послуг, забезпечення їх ефективності залежить від значної кількості чинників зовнішнього та внутрішнього характеру, де важливе місце посідає рівень фінансового забезпечення.

1. З метою удосконалення системи бюджетного забезпечення вищої освіти необхідно не лише вирішити питання, пов'язані із раціональною структурою бюджетних видатків та їх цільовим призначенням, але й забезпечити неупереджену оцінку якості надаваних послуг освіти. Таким чином, необхідна реформа держаних пріоритетів в сфері освіти, реалізація яких, насамперед, повинна передбачати: проведення нових процедур матеріальної підтримки студентів; механізми додаткових джерел фінансування освітніх закладів коштами, що одержані від прибуткового використання їх матеріально-технічних та інтелектуальних ресурсів; використання закладами вищої освіти податкових пільг та банківського кредитування, що забезпечує розширення фінансових можливостей для сфери освіти; впровадження на конкурентній основі конкурсних засад розподілу бюджетного замовлення між освітніми закладами;

2. Встановлено фактори, що мають негативний вплив на процеси фінансування університетів. В актуальних умовах наявні нормативні обмеження у проведенні фінансово-господарської діяльності освітніх закладів, які мають забезпечення із державного бюджету: передусім, бюджетні установи не наділені правом проводити операції з цінними паперами і розміщувати кошти на депозитах. Таким чином на рахунках

закладів акумулюються грошові активи, що не приймають участь у грошовому обороті, що розцінювалося б як неефективне розпорядження фінансовими ресурсами, для будь-якої комерційної установи. Наступний аспект стосується виконання бюджету за казначейською системою, яка обмежує в закладів освіти фінансову самостійність, створюючи відсутність можливості особисто перерозподіляти між статтями фінансові ресурси, суттєві адміністративні видатки, залучення фінансування з позабюджетних джерел, вимога до проведення бюджетної діяльності, як і позабюджетної у відповідності з кошторисом витрат і доходів за єдиним розрахунковим планом.

3. В ситуації скорочення бюджетного фінансування та обсягу абітурієнтів з'являється необхідність отримання додаткових фінансових ресурсів університетами шляхом розширення списку освітніх послуг та кількості їх виконання. Для позитивного результату реалізації даного методу закладам вищої освіти варто змінити структуру наявних освітніх послуг, приділивши особливо увагу на підвищення кваліфікації, впровадження дистанційних видів навчання, перепідготовку та надання другої освіти.

4. Обґрунтовано, що в умовах невизначеності, на ринку освітніх послуг для оптимізації усіх фінансових ресурсів є доцільним впровадження системи управління фінансуванням як сукупності дій щодо регулювання їх стійкості у зовнішньому середовищі. Побудова ефективної системи управління фінансовим забезпеченням базується на відповідному механізмі, що реалізується через систему елементів, які впливають на процес розробки та реалізації управлінських рішень у даній галузі та зосереджені на реалізацію загалом у повному обсязі установчої та виробничо-господарської діяльності усіх науково-освітніх закладів.

5. Визначено, що механізм фінансування є сукупністю організаційних форм та методів фінансових взаємозв'язків та способів формування і використання грошових коштів (з централізованих і децентралізованих фондів), способів фінансового планування, прийомів

управління фінансовими ресурсами для здійснення ефективного функціонування освітніх та наукових установ. До якісних характеристик реалізації механізму фінансування, що визначають функціональні можливості належать: комплексність; системність; результативність; ефективність; побудова та реалізація фінансових відносин.

6. Отримано висновок, що фінансування як ключовий елемент фінансової системи вищої освіти є основою для формування матеріальних ресурсів і функціонує у визначенні напрямів застосування та джерел формування. Фінансування галузі вищої освіти це симбіоз джерел формування і розподілу грошових коштів освітніх закладів, необхідних для забезпечення їх ефективної діяльності за для надання споживачам освітніх послуг та підготовки спеціалістів для національної економіки в ринкових умовах послуг освіти.

7. У процесі дослідження встановлено, що скорочення обсягів державного фінансового забезпечення та підвищення впливу приватної складової на діяльність ЗВО в Україні спричиняють їх перехід до механізму фінансування, який базується на конкурентних засадах. Сучасне соціально-економічне середовище нашої країни ставить високі стандарти до механізму фінансування сфери вищої освіти: професійний підхід, комплексність, системність, всеосяжність, налагодженість, інноваційність, швидкодія, законність, відповідність моделі керування результатами, детальний аналіз результативності використання ресурсів, юридична захищеність.

8. Визначено, що з метою удосконалення системи бюджетного забезпечення вищої освіти необхідна реформа держаних пріоритетів в сфері освіти, реалізація яких, насамперед, повинна передбачати: проведення нових процедур матеріальної підтримки студентів; механізми додаткових джерел фінансування освітніх закладів коштами, що одержані від прибуткового використання їх матеріально-технічних та інтелектуальних ресурсів; використання закладами вищої освіти податкових пільг та банківського кредитування, що забезпечує розширення фінансових можливостей для

сфери освіти; впровадження на конкурентній основі конкурсних засад розподілу бюджетного замовлення між освітніми закладами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. AGU Policy Team. (2024). *AGU Letter of Concern for Science Funding. AGU Blogosphere*. URL: <https://thebridge.agu.org/> (дата звернення: 16.08.2024).
2. Aspen Economic Strategy Group. (2023). *Seven Recent Developments in US Science Funding. Economic Strategy Group*. URL: <https://www.economicstrategygroup.org/publication/seven-recent-developments/> (дата звернення: 18.08.2024).
3. Barbara R. Snyder i Steve Stivers. (2023). *Congress Must Act Now to Fund the CHIPS and Science Act.: Association of American Universities*. URL: <https://www.aau.edu/fund-american-science> (дата звернення: 16.08.2024).
4. Totska O. (2023). Financing of scientific work in agricultural universities of Ukraine. *Scientific Papers. Series : Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*. 2023. Vol. 23. Iss. 1. P. 829–836. URL: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_1/ Art87.pdf.
5. Бойко Т.Ю. Фінансування закладів освіти на міському рівні в умовах децентралізації влади в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2017. Вип. 27. Частина 2. С. 147–151.
6. Бучковська Я.Г., Баранецька О.В. Фінансування освіти в Україні: стан та перспективи. *Університетські наукові записки*. 2017. № 64. С. 259–271.
7. Бюджетний кодекс України (із змін. та доп.). Відомості Верховної Ради України, 2010, № 50-51, ст.572. URL. <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 10.08.24).
8. Візія майбутнього освіти і науки України. URL: osvita.ua/news/89546/ (дата звернення 07.04.24).
9. Вітренко Ю.М., Ворона В.О. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2), С. 1-15.

10. Гапон В. В., Барабаш О. А., Читаєва К. Г. Вплив євроінтеграційних процесів на перспективи реформування фінансової системи у сфері загальної середньої освіти України. *Освітня аналітика України*. 2022. № 4 (20). С. 98–117.
11. Городянська Л. В. Структура відтворення інтелектуального потенціалу людини: інноваційний аспект. *Освітня аналітика України*, 2022. № 2 (18). С. 99-111.
12. Гуткевич С.О., Оніщенко І.Г., Дичковський С.І. Науково-освітній простір як ключовий фактор розвитку країн в добу економіки знань. Монографія. К.: НТУУ «КПІ», 2014. 244 с.
13. Дем'янишина О.А., Гвоздей Н.І., Кірдан О.П. Система фінансування закладів загальної середньої освіти: міжнародний досвід для України. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 3 (17). С. 27–39.
14. Державна політика інтеграції освіти і науки України в системі інноваційної економіки: засади, механізми управління, напрями забезпечення: монографія / А.С. Кобець. Донецьк, 2012. 472 с.
15. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення 12.08.24).
16. Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 12.08.24).
17. Дмитришин М. В. Формування та ефективність фінансового механізму вищих навчальних закладів: монографія. Івано-Франківськ: НАІР, 2014. 164 с.
18. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Київська школа економіки : вебсайт. 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf. (дата звернення 22.09.24).

- 19.Інтелектуальний потенціал людства. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports> (дата звернення 15.03.24).
- 20.Каленюк І. С. Напрями трансформації механізмів фінансування освіти в сучасних умовах. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. № 1 (29). С. 24-36.
- 21.Кваша Т. К., Паладченко О. Ф., Молчанова І.В. Загальнодержавні середньострокові пріоритети інноваційної діяльності та їх бюджетна підтримка. *Наука, технології, інновації*, 2023. № 4(28). С. 3-16.
- 22.Климчук І.О. Фінансові аспекти економічної складової прогнозування та розвитку закладів освіти в Україні. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2019. № 6 (33). С. 11–15.
- 23.Литвин Л. Зарубіжний досвід фінансування освіти: перспективи та застосування в Україні. *Україна-Європа-світ*. Міжнародний збірник наукових праць. 2017. № 19. С. 393–397.
- 24.Лондар С. Л., Бахрушин В. Є., Лондар Л. П., Гапон В. В., Пронь Н. Б. Можливості вдосконалення бюджетного забезпечення розвитку шкільної освіти в Україні. *Освітня аналітика України*. 2022. №5 (21). С. 5–24.
25. Лук'янова Л.Б. Освіта дорослих: суспільна відповідальність, інвестиція в майбутнє. *Освіта дорослих в умовах невизначеності: залучення, мотивація, тенденції* : матеріали XX Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 11 лют. 2022 р.; ред. кол.: К. В. Астахова (голов. ред.) та ін. Харків: Вид-во НУА, 2022. 264 с.
- 26.Лукашенко Л.В. Фінансування закладів загальної середньої освіти в умовах децентралізації: проблеми та перспективи розвитку. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2021. Вип. 3 (83). С. 67–71.
- 27.Луценко Т. А. Вдосконалення державного механізму фінансування науки у вищих навчальних закладах України. *Інвестиції: практика та досвід*, 2015. № 17. С.121-124.

- 28.Ляшенко Г.П. Знання як фактор інтелектуального й економічного розвитку. *Економічний вісник*, 2018. №4. С. 191-200.
29. **Мельник В.І., Погріщук О.Б., Проць А.І. Науково-освітня складова зміцнення економічного потенціалу держави. *Вісник економіки*, 2024. №4. С.24-44.**
- 30.Назукова Н. М. Інструментарій оцінки напрямів бюджетного фінансування освіти у посткризових умовах. *Економіка і прогнозування*. 2021. № 3. С. 118–130.
- 31.Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні у 2023 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2024. 108 с.
- 32.Парфьонова Л. Г. Місце та роль системи вищої освіти у сучасному суспільстві. *Економіка розвитку*, 2012. №3(63). С. 91-96.
33. *Плаксюк О., Панкова Л.* **Капіталізація інтелектуального потенціалу: освітньо-управлінський аспект. *Академічний огляд*, 2024. № 1 (60). С. 36-49.**
34. Погорєлова А. Освіта – головний фактор інтелектуального зростання суспільства. Незалежна асоціація молоді. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/363> (дата звернення 22.09.24).
- 35.Погріщук Б.В. Формування наукового середовища як основи розвитку інноваційної економіки. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2014. Вип. 3(80). Т. 2. С. 101 – 110.
- 36.Поздєєва, К. Аналіз систем фінансування закладів загальної середньої освіти різних форм власності. *Економіка та суспільство*, 2023. № 52. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2577> (дата звернення 21.09.24).
- 37.Починок Н. В., Бенько І. Д., Сисюк С. В. Фінансове забезпечення закладів фахової передвищої освіти: сутність, нормативні, організаційні та облікові аспекти. *Бізнес Інформ*. 2021. № 7. С. 84–90.

38. Про затвердження Порядку надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України №916 від 2003 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/916-2003-%D0%BF> (дата звернення: 19.05.2024).
39. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017. Редакція від 06.10.2024, підстава -3792-IX (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
40. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX (у редакції від 05.06.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 19.06.2024).
41. Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету : постанова Кабінету Міністрів України від 01.04.2022 № 401. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 18.06.2024).
42. Проблеми управління фінансами вищих навчальних закладів: монографія / за заг. ред. А. З. Підгорного. Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. 152 с.
43. Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та отримані результати у 2023 р.: аналітична довідка / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2024. 74 с.
44. Стадний Є. Концептуальна модель державного фінансування ВНЗ за результатами діяльності. URL: <https://cedos.org.ua/uk/> (дата звернення: 16.08.2024).
45. Терещенко Г. М., Пронь Н. Б., Анісімова О. Ю. Міжнародна фінансова підтримка організації освітнього процесу в умовах запровадження воєнного стану в Україні. *Український соціум*. 2022. № 2 (81). С. 169–180.
46. Тоцька О. Л. Управління розвитком освіти України в Європейському освітньому просторі : монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 532 с.
47. Тоцька О. Л. Фінансові аспекти наукової діяльності закладів вищої освіти в регіонах України та стратегування комерціалізації її

- результатів. *Journal of Management & Technology, Special Edition*. 2022. Vol. 22. P. 34–57. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/> (дата звернення: 16.08.2024).
48. Трубіна М. А. Європейське інноваційне табло як генералізований показник інноваційного розвитку країни: Україна і ЄС. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 1. С. 370-377.
49. Удосконалення фінансування системи освіти України як передумова успішного реформування : монографія / за ред. С.Л. Лондара ; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2021. 274 с.
50. Чернега В. Фінансове забезпечення закладів вищої освіти як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Економіка та суспільство*, 2023. (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-81>
51. Чередник В.А. Джерела додаткового фінансування загальної середньої освіти в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 11. Частина 5. С. 116–119.
52. Чирва О. Г. Удосконалення управління фінансовим забезпеченням закладів вищої освіти. *Проблеми обліку, аудиту, аналізу та оподаткування в умовах глобалізації економіки* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет- конфер., 25 лютого 2019 р. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2019. С. 488–491.
53. Читаєва К. Г., Булгаріна Л. Г. Аналіз фінансових потоків у закладах вищої освіти, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. *Освітня аналітика України*. 2021. Вип.3 (14). С.58–69.
54. Шаров О. І. До формування структури бачення «траєкторії вищої освіти» України. *Управління проектами та розвиток виробництва*: зб. наук. праць. URL: <http://www.pmdp.org.ua/Journal/30/09soipos.pdf> (дата звернення 21.08.2024 р.)
55. Шевчук І. Б., Шевчук А. В. Освітня аналітика крізь призму війни: виклики та можливості для вищої школи України. *Економіка та*

- суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-80>.
56. Шевчук І. О. Світовий досвід надання позик на здобуття освіти. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України* : зб. наук. праць. Суми : УАБС НБУ, 2012. Т. 24. С. 197–205.
 57. Юрченко А.М., Краус К.М., Краус Н.М. Інституційні засади управління фінансовим забезпеченням закладів освіти: світовий досвід та українська практика. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2022. № 1 (9). С. 16-33.
 58. Юрчишена Л. В. Модель фінансування вищої освіти: поняття та практичні результати впровадження в Україні. *Освітня аналітика України*, 2021. № 3 (14). С.17-32.
 59. Ярош А.О. Способи фінансування загальної середньої освіти в зарубіжних країнах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспунденція. 2015. № 16. Том 1. С. 99-101.
 60. Ящук Т.А. Особливості функціонування ринку освітніх послуг вищої школи в Україні в сучасних умовах. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. №4/1. С. 26-29.
 61. Ящук Т.А. Система вищої освіти в Україні та її фінансування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №17. С. 784-787.
 62. Ящук Т.А., Чирва О.Г. Статистичний аналіз фінансування системи вищої освіти в Україні. *Економіка та суспільство*. 2018. №15. С. 193-199.

ДОДАТКИ

Додаток А

Розподіл видатків Державного бюджету України на наукову сферу за головними розпорядниками у 2023 р., млн грн.

№ з/п	КПКВК	Найменування головного розпорядника	Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом	
			Фактично спрямовано коштів	Питома вага розпорядника, %	Фактично спрямовано коштів	Питома вага розпорядника, %	Фактично спрямовано коштів	Питома вага розпорядника, %
Видатки державного бюджету України на наукову сферу, усього			8523,95	100,00	3654,55	100,00	12178,50	100,00
у тому числі:								
1	030	Державне управління справами	88,45	1,04	1,92	0,05	90,37	0,74
2	041	Господарсько-фінансовий департамент Секретаріату Кабінету Міністрів України	0,65	0,01	0,00	0,00	0,65	0,01
3	100	Міністерство внутрішніх справ України	101,62	1,19	5,58	0,15	107,20	0,88
4	120	Міністерство економіки України	22,76	0,27	0,99	0,03	23,75	0,20
5	220	Міністерство освіти і науки України	1890,01	22,17	981,63	26,86	2871,64	23,58
6	230	Міністерство охорони здоров'я України	58,75	0,69	125,83	3,44	184,58	1,52
7	240	Міністерство енергетики України	0,24	0,00	0,00	0,00	0,24	0,00
8	270	Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України	34,01	0,40	23,87	0,65	57,88	0,48
9	280	Міністерство аграрної політики та продовольства України	64,47	0,76	69,93	1,91	134,40	1,10
10	310	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України	13,61	0,16	0,73	0,02	14,34	0,12
11	340	Міністерство молоді та спорту України	7,56	0,09	0,92	0,03	8,48	0,07
12	350	Міністерство фінансів України	20,21	0,24	8,71	0,24	28,92	0,24
13	360	Міністерство юстиції України	407,42	4,78	183,32	5,02	590,74	4,85

продовження Додатку А

№ з/п	КПКВК	Найменування головного розпорядника	Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом	
			Фактично спрямовано коштів	Питома вага розпорядника, %	Фактично спрямовано коштів	Питома вага розпорядника, %	Фактично спрямовано коштів	Питома вага розпорядника, %
14	380	Міністерство культури та інформаційної політики України	21,19	0,25	2,75	0,08	23,94	0,20
15	638	Державне космічне агентство України	5,90	0,07	0,00	0,00	5,90	0,05
16	654	Національна академія наук України	4400,23	51,62	1340,98	36,69	5741,21	47,14
17	655	Національна академія педагогічних наук України	215,11	2,52	5,21	0,14	220,32	1,81
18	656	Національна академія медичних наук України	448,03	5,26	64,29	1,76	512,32	4,21
19	657	Національна академія мистецтв України	38,98	0,46	0,67	0,02	39,65	0,33
20	658	Національна академія правових наук України	100,45	1,18	13,10	0,36	113,55	0,93
21	659	Національна академія аграрних наук України	584,30	6,85	824,12	22,55	1408,42	11,56

Додаток Б

Розподіл видатків загального фонду Державного бюджету України
на наукову сферу за бюджетними програмами у 2023 р., млн грн.

№ з/п	КПКВК	Бюджетні програми	План	Профінан- совано	Питома вага бюджетної програми у загальному обсязі фінансування, %
Видатки Державного бюджету України на наукову сферу, усього			8606,30	8523,95	100,00
1	6541030	Наукова і науково-технічна діяльність наукових установ Національної академії наук України	3930,56	3930,15	46,11
2	2201040	Наукова і науково-технічна діяльність закладів вищої освіти та наукових установ	697,84	690,33	8,10
3	2201410	Наукова і науково-технічна діяльність на антарктичній станції "Академік Вернадський"	589,51	588,87	6,91
4	6591060	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері агропромислового комплексу	535,98	535,36	6,28
5	2201300	Забезпечення діяльності Національного фонду досліджень, грантова підтримка наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок	499,91	489,90	5,75
6	6561040	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері профілактики і лікування хвороб людини	423,37	423,22	4,97
7	3601070	Проведення судової експертизи і розробка методики проведення судових експертиз	399,18	398,76	4,68
8	6541230	Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень	335,93	335,91	3,94
9	6551030	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері освіти, педагогіки і психології	191,84	191,84	2,25
10	6541020	Наукова і організаційна діяльність президії Національної академії наук України	134,22	134,17	1,57
11	2201080	Державні премії, стипендії та гранти в галузі освіти, науки і техніки, стипендії переможцям міжнародних конкурсів	89,14	75,69	0,89

продовження Додатку Б

№ з/п	КПКВК	Бюджетні програми	План	Профінансовано	Питома вага бюджетної програми у загальному обсязі фінансування, %
12	6581040	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері законодавства і права	81,01	81,01	0,95
13	0301080	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері державного управління, стратегічних проблем внутрішньої та зовнішньої політики і з питань посередництва та примирення при вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів)	68,38	68,20	0,80
14	2301020	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері охорони здоров'я	60,38	58,75	0,69
15	2801050	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері розвитку агропромислового комплексу, стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції	59,63	59,63	0,70
16	1006360	Підготовка кадрів, наукова і науково-технічна діяльність у сфері цивільного захисту і пожежної безпеки	53,98	56,30	0,66
17	6591020	Наукова і організаційна діяльність президії Національної академії аграрних наук України	49,25	48,94	0,57
18	3101030	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері будівництва, житлової політики, житлово-комунального господарства та регіонального розвитку, дослідження збереження та вивчення видів флори у спеціально створених умовах	45,99	13,61	0,16
19	1006070	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері гідрометеорології	42,50	42,50	0,50
20	2201380	Виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного та освітнього співробітництва, участь у рамковій програмі Європейського Союзу з досліджень та інновацій	41,91	21,94	0,26

№ з/п	КПКВК	Бюджетні програми	План	Профінансовано	Питома вага бюджетної програми у загальному обсязі фінансування, %
21	2701040	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері захисту довкілля та природних ресурсів	25,01	34,01	0,40
22	6561090	Наукова і організаційна діяльність президії Національної академії медичних наук України	24,88	24,80	0,29
23	2201390	Підтримка пріоритетних напрямів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок у закладах вищої освіти	23,42	23,29	0,27
24	6551020	Наукова і організаційна діяльність президії Національної академії педагогічних наук України	23,27	23,27	0,27
25	3802020	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері засобів масової інформації, книговидавничої справи та інформаційно-бібліографічної діяльності	21,19	21,19	0,25
26	6571030	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері мистецтвознавства	21,04	21,04	0,25
27	0301170	Надання медичних послуг медичними закладами	20,31	20,24	0,24
28	6581020	Наукова і організаційна діяльність президії Національної академії правових наук України	20,30	19,44	0,23
29	3501530	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері фінансової політики	20,25	20,21	0,24
30	6571020	Наукова і організаційна діяльність президії Національної академії мистецтв України	17,94	17,94	0,21
31	1201220	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері економічного розвитку, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності	17,90	17,53	0,21
32	3609020	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері архівної справи та страхового фонду документації	8,70	8,67	0,10
33	6381050	Управління та випробування космічних засобів	7,84	5,90	0,07

продовження Додатку Б

№ з/п	КПКВК	Бюджетні програми	План	Профінансовано	Питома вага бюджетної програми у загальному обсязі фінансування, %
34	3401040	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері розвитку фізичної культури та спорту	7,56	7,56	0,09
35	2804030	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері рибного господарства	7,15	4,84	0,06
36	1206020	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері промислової безпеки та охорони праці	5,08	5,08	0,06
37	1001050	Реалізація державної політики у сфері внутрішніх справ, забезпечення діяльності органів, установ та закладів Міністерства внутрішніх справ України	2,82	2,82	0,03
38	0414040	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері державної статистики	0,66	0,65	0,01
39	2401040	Наукова і науково-технічна діяльність у сфері енергетики	0,32	0,24	0,00
40	1203020	Обслуговування державного матеріального резерву	0,15	0,15	0,00
41	3501100	Наукове і науково-методичне забезпечення у сфері виробництва і використання дорогоцінного і напівдорогоцінного каміння та забезпечення виробничих та соціально-культурних потреб у дорогоцінних металах і дорогоцінному камінні	0,00	0,00	0,00